

Johannes Bye
Storborg
Levanger

Løssalgpris 25 ere
Nr. 5 — 3. årg.
Lørdag 9. april 1949

HEIL OG SÆL — KAARE FOSTERVOLL Omkring Bjørnson.

TELEGRAM fra *Feiring* nr. 1 11 ord inkl. d. 4/7 1935 kl. 1605

DET NORSKE TELEGRAFTEGEN

Adress: *Rektor Ross og familie
Bidsvoll*

Sendt: *Feiring 4/7-5 16.10 4/1605*

*Heil og sæl
Fosterlands og Aare*

Bjørnsons artikkel i «8. Mai» forleden har skapt uro i roseneleir. Avisene — som ellers klager over for mye stoff og for liten spalteplass — bringer nyheten om Bjørnson og hans «skriverier» med store fete overskrifter.

Men det er jo bare hva man ventet, og vi kan gjerne si — håpet. Det ville se nydelig ut om et produkt av Bjørnson ikke makte å skape uro. Tross alt — det var et friskt pust som ledet tankene bort fra lunkenhet, redd-haremiljø og trist motløshet. Og det morsomste ved det hele er at man har fått et eklatant — for å si det med Hambro — bevis for at bladet (8. Mai) virkelig blir lest, det er mere utbredt enn folk aner.

Apropos Bjørnson. Av det som skrives skinner det så tydelig igjennom at det er ikke artikkelenes innhold man særlig hefter seg ved. Man ventet noe av den art når Bjørnson satte seg til skrivebordet. Men det var det at Bjørnson overhodet skrev og at han hadde høve til å skrive, det var det som var ilde. Om han hadde skrevet en skjønn hymne til vårens pris eller en vanlig søndagsbetraktning, hadde det vært like ilde.

Dagbladet skriver at når Bjørnson er så frisk «at han skriver» må han «puttes inn», han må sove sin straff som andre. Hvilke «andre» er det det siktes til? Det skulle være interessant å vite hvor mange fanger i 81 års alder sitter innenfor murene for «landsvik». Fængselsstyret måtte kunne gi opplysning om dette. S.

Ovenstående telegram gjengis etter originalen for å vise at også Kaare Fostervold i sin tid brukte hilingsordene Heil og sæl.

Det er ikke noe galt i det. Tusener har gjort det samme siden. Mens Fostervold var kirke-

ster ble det regnet for uverdigg grunn til reprimande, inntil 2 års lønnsstopp, ja opptil avskjed og straff, hvis en hadde brukt hilingsordene Heil og sæl.

Heil og sæl er i følge vår Norshistorie som brukes i dag, den gamle norske hilsen. Den er og-

så brukt i vår bibeloversettelse. Mange mener at den gamle norske hilsen er blitt misbrukt en tid. Men hva er ikke blitt misbrukt? Tiden er kanskje kommet at skikkelige folk kan bruke Heil og sæl!

«Chicago Daily Tribune» retter voldsomt angrep på Trygve Lie

At vår legemstore landsmann fra Grorud, Trygve Lie, har hatt en meget slett presse i Amerika er en kjent sak. Han er på ingen måte noen publikumshelt.

På grunn av det skryt og den store virak som hans partikamerater her hjemme har omgitt hans person og virksomhet med, finner vi at det er på sin plass å gi våre lesere en smakebit på hvordan den amerikanske presse ser på vår «store» landsmann og «verdens generalsekretær».

I en lederartikkel i verdens største avis «Chicago Daily Tribune» heter det:

«Sheppard Marley, som skriver for magasinet «Plain Talk», gjen-
nominer Trygve Lies rulleblad.

Mr. Marley bedømmer ham på samme måte som The Tribune gjorde i februar 1946, da Lie hadde fått stillingen som FN's generalsekretær. Det viser seg her med overveldende klarhet, skriver The Tribune, at Lie ikke bare er ærendsgutt for Stalin nå, men at han i høyeste grad har vært

sympatisk innstillet for Sovjet i 25 år.

Lie gjorde sin første pilgrimsferd til Moskva i 1921 som særlig utsending fra Det norske Arbeiderparti. Partiet brøt imidlertid med Kremli i 1923, men sier Marley: «Lie klarte å forbli i gunst hos de som styrte i Russland og hos den internasjonale kommunisme.»

Etter at bladet omtaler den

FN's hovedkontor i New York — arnestedet for kommunistisk propaganda og sentrum for Sovjets spionasje

rolle Trygve Lie spilte i Trotsky-saken, heter det videre:

«I april 1945, da Lie var blitt Norges utenriksminister, ble det offentliggjort meldinger om at han hadde foreslått at Sovjet skulle støtte Norge i forsvaret av Svalbard, stikk i strid med Sval-

Forts. side 8.

Rettsstridig bistand

Av høyesterettsadvokat Gustav Heber

Straffelovens § 86 sier uttrykkelig, at ikke all slags bistand, som faller inn under paragrafens ordlyd er rettsstridig. Hva kreves der så for at bistand blir rettsstridig. Jo det kreves, at bistanden skal være egnet til å øke fiendens krigspotensial eller nedsette Norges eller dets forbundsfellers krigspotensial og virkelig også gjør dette, og at dette har vært innsett av den som ytet bistanden. Så langt er paragraffen klar, men det er tvilsomt, om den også kan uttrekkes til de tilfeller hvor vedkommende burde ha innsett dette, selv om det er på det rene at han ikke har innsett det. I siste fall foreligger nemlig ikke forsett, men kun uaktsomhet.

Hvis en nordmann gir en mening tysk soldat fyr på en sigarett, opplyser ham om hvor mange klokken er eller viser ham veien til hans kaserne, går forholdet visstnok inn under paragrafens ordlyd, men forholdet er i et hvert fall ikke rettsstridig, da det er ganske usannsynlig at slikt noe er skikket til å øke fiendens krigspotensial eller å nedsette Norges og dets forbundsfellers. Ultra-jøssinger vil formentlig påstå at hans bistand er utilbørlig, som stridende mot deres oppfatning av begrepet nasjonal holdning, men de bør være ute av stand til å få ham dømt for landsforræderi av den grunn.

Anderledes forholder det seg med tilfellet: Berggrav. Hans virksomhet var utvilsomt et mislykket forsøk på å nedsette Norges krigspotensial, og det har han utvilsomt også selv innsett. Det som her taler til hans fordel og eventuelle straffefrihet, har vært, at han virkelig har trodd at de han henvendte seg til svevet i livsfare, og da det er straffbart å unnlate å redde folk som svever i livsfare, har han formentlig ment at det var hans plikt å handle. Herunder har han imidlertid satt sitt personlige skjønn

og sin feilaktige forståelse av folkeretten over de overordnede militæres skjønn og egenmektig grepet inn på deres område. Uten at han selv har vært helt klar derover, gir det hele inntrykk av delvis også å være drevet av et behov for å stikke seg selv fram og spille en viss rolle i de dagers historiske begivenheter. Det hele viser at vi har behov for nye rettsregler, som forhindrer at noe lignende kan gjenta seg i framtiden. Neste gang vi kommer opp i en lignende situasjon, må våre militære autoriteter ikke kunne risikere at sivile personer ukallet blander seg opp i deres disposisjoner og framkaller kaos i disse.

Professor Andenæs mener at han kan ombytte ordet rettsstridig med utilbørlig. Det er helt feilaktig. Ikke alt som er utilbørlig, er rettsstridig, og ikke alt som er tillatt er tilbørlig. Dette har vært gjeldende internasjonal rett helt fra Romerretten, hvis sats: Non omne, quod licet, honestum est (ikke alt som er tillatt er hederlig, respektabelt eller tilbørlig), aldri er blitt bestridt fra noe hold. For at noe skal bli rettsstridig må det være uttrykkelig forbudt, og det som er forbudt i § 86 er å øke fiendens krigspotensial eller å forminske Norges og dets forbundsfellers, det og intet annet. Det er derfor ganske utilstedeleg å flytte dette spørsmål over fra det juridiske til det etiske eller moralske. Der gives ingen objektiv etikk eller moral. Dommerne måtte i så fall dømme etter sin egen subjektive etikk eller moral, men den vil kunne variere temmelig betydelig alt etter vedkommende dommers sosiale eller religiøse innstilling. Grunnloven byr, at folk skal dømmes etter lov. Men da blir det grunnlovsstridig å dømme etter ulovfestede etiske, sosiale eller religiøse anskuelser eller rent ut sagt etter skjønn.

Oslo 2. april 1949.

Gustav Heber.

Hvem som helst føler seg kvalifisert til å være lærer

Et drastisk eksempel på hvor lavt respekten for læreryrket er sunket

Som bekjent satte skolemyndighet-et lavmål, skal vi her gjengi nøyaktig ene med daværende kirkestatsråd Kaare Fostervoll i gang en uhart bruttal og hensynsløs utrensning i skoleverket i 1945.

Følgen ble en lærernød som landet tidligere ikke har sett maken til. Ca. 2000 lærere ble jaget. Et stort antall havnet på forsorgvesenet og resten ble spredt over yrker hvor det ikke er behov for deres fagutdannelse.

Så ble skolestuene stående tomme. I sin nød var skolestyrene vært nødt til å anta vikarer med til dels de mest problematiske forutsetninger for dette lag.

For å illustrere hvordan læreryrkets anseelse etter hvert er sunket ned på

en søknad om lærerpost på Smøla i Nordmøre. Søknaden viser hvilke kvalifikasjoner denne 20 åring hadde, han som ville undervise andre i norsk.

Ansøking!

Til .....Skolestyret,
Smøla.

Vil hermed få låv og søke på deres vikarpost ved folkeskolen som er ledig. Jeg er ungdom og er i 20 årsalderen.

Som kan bevitnes er at jeg høsten 1947 og vinteren 1948 har gjennomgått Ungdomsskolen, og gikk ut med følgende karakterer. Meget godt. Jeg har så hatt flere kurs i Norsk Kor-

Kirkens tjenere og de politiske fanger i konsentrasjonsleirene

I sine erindringer fra den politiske konsentrasjonsleir Falstad — Innerad Tvangsarbeidsleir som den ble døpt til i 1945, forteller en av de, som nå har «avsonet» og forlatt rettsstaten:

Den første geistlige torturist, som vi i 1945 stiftet bekjentskap med, var pastor Stuve. Han talte i leiren 2. pinsedag. En må erindre at 1. pinsedag var vi drevet i hardt arbeide etter ordre fra leirsjef Bjarne Halvorsen. Alle de politiske fanger var kommandert inn på indre gårdsplass og var omgitt av vakter bevepnet med maskinpistoler. Det var delvis tidligere tyskarbeidere, som nå hadde fått en likeså skitten jobb. Så kom pastor Stuve.

Epistelen 2. pinsedag 2. rekke handler om at vi alle er lemmer på det samme legeme og at vi derfor gjensidig trenger hverandre og utfyller hverandre. En kan ikke pine, skade eller fjerne en legemsdel uten å skade hele legemet. Teksten taler om Jesus som livets brød i motsetning til den skreplige manna, som jødene åt i ørkenen. Det er en symbolsk fortelling av det store motsetningsforhold mellom mosaik og kristen tro. Jødernes Jahve var en redselens og hevnsens guddom. Jesus har derimot lært oss, at hans og vår far i himmelen er full av nåde og sannhet, tilgivelse, forsoning og kjærlighet. Men det passet ikke for herr Stuve, statskirkepresten under biskopens jernhæl, og derfor benyttet han 1. pinsedag tekst, som handler om vintreet og grenene. Han ~~sa: «Vintreet derhen, at alle NS-medlemmer var tørre grener på samfunnstreet og derfor skulle hugges om og kastes på ilden. A, så sultne og skitne vi var, mens vi stod der i solsteken og hørte på presten.»~~

Etter gudstjenesten besøkte pastor Stuve en del frontkjempere, som satt innelåst på små trange og mørke seller i murbygningens 2. etasje. Han innledet da samtalen med: «Hvor mange russere har du myrdet? Før han forlot frontkjempernes seller sa han igjen: «Ja, det blir vel dødsstraff for deg. Det er forresten ennå ikke avgjort om alle frontkjempere skal skytes.»

Jeg innskyter her en bemerkning om at omtrent samtidig stod prost Hauge i Levanger kirke og slynget ut bannstrålen mot NS. Til slutt brølte han ut over forsamlingen: «Men nå er hevnsens time kommet. Amen! Han talte også om at barn av NS-foreldre var djevelens barn, som det ikke er noen synd i å likvidere.

respondanseskole og nu for øyeblikket holder jeg på med et førstehjelpkurs.

Det kursene jeg har hatt er praksis regning og norsk. Avskrift av mitt vitnemål i fra Ungdomsskolen sender jeg så snart jeg får vite om jeg får plassen. både Vandelsattester og attest om jeg greier og holde skole blir også sent med.

Min mening var at jeg i høst skulde inn på Lærerskolen og grunnen for at jeg ikke har begynt var at det var fullt på alle skoler, men skulle få komme inn høsten 1949. og derfor er det også godt og ha litt øvelse og praksis mener jeg.

Vist jeg får plassen så lat meg høre i fra dere snarest mulig, så de får mine attester i god tid. Hilsen

N. N. (med gumstempel)
10/9 -1948.

Imidlertid fortsatte pastor Stuve å komme til konsentrasjonsleiren. Han talte aldri om dagens tekst, men valgte slike tekster, som han med fordel kunne anvende mot NS og fangene for å frakjenne dem enhver rett til å leve.

Vi følte derfor som en stor lettelse, da pastor Stuve av en eller annen årsak — ble avløst av pastor Kyllø. Det var en mer sagtmodig mann, usikker på seg selv og glad for en prestejobb. Han kom sjelden med personlige utfall og holdt seg konsekvent til dagens tekst — på en unntakelse nær: 13. søndag etter Trefoldighet greide han ikke å tale over teksten Matteus 5, 43—48. Den begynner slik: «I har hørt, du skal elske din neste og hate din fiende. Men jeg sier eder: Elsk eders fiender, velsign dem som forbanner eder og bed for den, som forfølger eder». Det ble for meget for pastor Kyllø. Han sløftet både tekst og preken. Til gjengjeld fortalte han om dikterpresten Petter Dass og siterte et og annet, både om skinnfellen og rytteriet og andre små pussigheter — og som avslutning lyste han velsignelsen over oss. Blant fangene var det endel eldre ortodokse kristne, og etter denne episode tok de den arme prest for seg og sa ham noen sannhetsord. Men det er en historie for seg.

Høyesterett

har enstemmig frifunnet lektor ved Fagerborg skole, H. C. Wilhelmson, som ved Akers herredsrett var dømt til «embets fortabelse» for ingenting.

Han hadde holdt skole da de andre skolte og tatt imot lønnen for arbeidet da den ble sendt ham. Men han hadde ikke sendt Lærersambandet den provoserende svindelprotest som en del lærere og lektorer laget og lokket andre til å bruke, mens de selv praktisk talt alle, brukte en annen og billigere formular.

Vi skal senere komme nærmere tilbake på denne store prinsippssak. Men vi vil allerede gjøre oppmerksom på at denne Høyesterettsdom betyr full frifinnelse for alle de såkalte sambandslærere.

Etter dette må alle «ordensstraffer» oppheves snarest mulig, og de avskyelige «reprimander» trekkes tilbake.

Hundrer av lærere har grunn til å glede seg over denne frifinnelsesdom.

Det er en mann vi ikke skal glemme å ære ved denne anledning, det er rektor Hans Lødrup, som har utgitt boken: «Lærersambandets sanne bakgrunn».

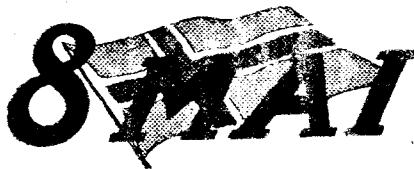
GJEMMEFRONTEN.

Petter: Hvorfor skriver de alltid hjemmefronten med h?

Ole: Vet ikke.

Petter: Var ikke gjemmemfronten alle de som gjemte seg så lenge krigen varte da?

Averter

Redaktør og utgiver
NILS VIKDAL

Telefon 1330

Kristiansund N. Box 41

Bladet utkommer 2 ganger i uke.

Abonnementspris
kr. 3,00 pr. kvartal.

Atlantehavspakten

Atlantehavspakten er vedtatt av Norges storting mot kommunistenes og to A-partirepresentanters stemmer. Det fulltonende propagandaorkester og partipiskeren har dominert både i og utenfor stortinget, og verden må tro, at den står overfor et praktisk talt enstemmig Norge, idet kommunistene ikke teller med i slike spørsmål.

Men fullt så enkelt er det ikke. Folket i valg er ikke spurt om dette, og dengang da det sist gikk til valg, var den internasjonale situasjon en annen, ja selveste bispen velsignet den røde fane med hammer og sigd. Det var vel egentlig Tsjekkoslovakias skjebne, som vekket de sløvsinnede og sovende, men ingen ante, at det skulle bli oppvåkningen til en Atlantehavspakt, som kaster vårt land i armene på vestmaktene i et tydelig valg mellom øst og vest.

Vi har det inntrykk, at det er mange — ikke minst blant kvinnene og den jevne befolkning — som står undrende og fryktsomme overfor det som nå så plutselig og hesblesende er skjedd. De spør uvilkarlig: Var dette nødvendig, og var det ingen utvei til å bevare samdraktigheten i Norden på dette så avgjørende punkt? Da de svenske, danske og norske forhandlere skiltes i Oslo etter bruddet i forhandlingene om en nordisk fellesopptreden, ble det talt mange og vakre ord om samdraktigheten i Norden, men på menigmann virket alle disse ordene for anstrengt. For ham er nemlig faren fra øst først nå blitt en realitet. Han vet hva han taler om, for han vet, at hvis ulykken først er ute blir det han som må ta støyten. Han kan ikke dra på skauen og la kone og barn bli hjemme. Han får heller ikke være med, når de privilegerte drar vestover med paratliggende skip for i ly av Atlantehavspaktens vepnede makt å vente på bedre tider — slik het det jo sist —. Nei, han må bli hjemme og innrette seg deretter med en lang okkupasjon for øye — ikke en tysk okkupasjon som — la oss erkjenne det ærlig — var blendet av myten om «der nordische Mensch», men av en makt med asiatisk mentalitet, for hvem

menneskeliv og menneskeskjebner intet betyr og som hensynsløst forfølger sine mål. Det blir en tung tid med bitre ofre, forhåpentlig bare en ventetid, men den dag unnsettelsen kommer, vil også Ragnarokk komme med den brente jords taktikk.

Kunne dette unngås? Til dette svarer vi med å henvise til de mange sterke ord om Norden som broen mellom øst og vest. Vi har trodd på denne broen, likesom vi trodde på Nordens nøytralitets-evne, helt inntil maktesløsheten og den lettsindige taktikk viste seg i Jøssingfjord. Da det dengang ikke ble skutt, mistet Norge sin selvstendighet og har siden ikke gjenvunnet den.

Sverige valgte en annen vei under nærsagt liknende forhold, og landet bautet seg gjennom uværet. Veien var riktig dengang, og svenskene med sin tradisjonsrike erfaring i utenrikspolitikk har ennå en gang valgt å være seg selv. Kunne ikke også vi ha gjort det og skutt neste gang det ble en kritisk situasjon i Jøssingfjord?

Det er ikke vår mening å legge sten til byrden. Loddet er kastet, men hele folket må være klar over, at det vil måtte betale prisen om noe hender.

La oss da — som vi gjentagne ganger har understreket — få grei beskjed om hvorledes vi skal innrette oss i påkommende tilfelle. Vi vil ikke flere ganger la oss avspise med salvesfulle ord med dobbelt bunn, ja vi vil simpelthen nekte å tro på prestelige formaninger og en lovtrøkker, som kan lønne på å narre hele folket med takkeadresser i kringkastingen. Vi vil ikke ennå en gang se på at store deler av befolkningen skal bli satt utenfor i en vanvittig seiersrus blant dem, som levet høyt på okkupasjonens mildhet og som skulle rettferdiggjøre seg selv ved å anklage andre. Neste gang må man være klar over, at oppgjøret vil ramme der hvor det ramme skal. Derfor er det best, at vi får vite hvor vi står. For neste gang blir det kan-

Paulus og Arntzen

Skriftens ord og storinkvisitørens dom

Sogneprest Eystein Poulsen, Modum, er en av de få prester, som har hatt moralsk mot til åpent å gå mot det samfunnsnedbrytende rettsoppgjøret i en artikkel i Aftenposten 28. mars 1949 reiser han påny spørsmålet: Er rettsoppgjøret rettferdig? Han omtaler herunder en prest, som den lydige høyesterett fradømte embetet, fordi han ble i sitt kald under krigen — uten dog å være medlem av NS. Presten fulgte ganske enkelt sin samvittighet. Om dette skriver sogneprest Poulsen:

«Å handle anderledes, å ikke la ens egen samvittighet være normen for ens handlinger, ville være utroskap ikke bare mot den kristne lære, men også komme i strid med det hovedprinsipp som ligger til grunn for vår lutherske kirke i dens kamp for personlig frihet. De prester som fant det rett å bli stående i sine embeter og ikke følge flertallet,

skje ikke så lett å komme hjem og fortelle oss om seir, for så å dømmes levende og døde — kanskje især døde, — for antallet av en mulig ventetids ofre blir denne gang forferdende.

fikk en sterk støtte for sin overbevisning i det kjente ord i skriften, Romerbrevet, kap. 13, vers 1, hvor det heter: «Hver sjel vær lydige mot de foresatte øvrigheter. For det er ikke øvrighet uten av Gud, men de som er, er innsatt av Gud.» Disse ord er sagt uten minste forbehold og innskrenkning. De gjelder alle, enten de var romere eller hørte til de undervungne folk, hvis land var blitt okkupert.»

Aftenposten, som vel ikke kunne nekte den høyt ansette og fryktløse sogneprest plass for hans artikkel, ilte med å forelegge den for storinkvisitøren, fvh. riksadvokat Arntzen, som i en lengere hals refererer lovene og høyesteretts votum i omhandlede prestesak. Når han så kommer til prestens sitat av Romerbrevet, strammer han tøylen på sitt paragrafsk og dekreterer:

Tegningsinnbydelse.

Undertegnede innbyr herved til tegning av aksjer i et stiftendes

8. MAI A-S

Formålet er utgivelse av bladet «8. Mai» som ukeavis. Avisen skal være partipolitisk uavhengig og forøvrig arbeide etter de samme retningslinjer og under den samme ledelse som hittil. Forretningskontor er i Kristiansund N.

Aksjekapitalen er satt til minst kr. 50,000.—, høyst 100,000.— kroner, fordelt på aksjer a kr. 50.—.

Tegningen foregår i tiden 20. mars — 20. mai 1949 på tegningslister utlagt av undertegnede innbydere. I tilfelle overtegning vil reduksjon finne sted etter innbydernes beste skjønn.

Av innbyderne har undertegnede overtatt:

Disponent Kristian Saltvedt, Haugesund, ... 10 aksjer

Redaktør Nils Vikdal, Kristiansund N. .... 30 —

Overlærer Maria Husa, Fedje pr. Bergen ..... 2 —

Overlærer N. R. Fløttre, Box 3219, Oslo ..... 2 —

Konstituerende generalforsamling innkalles ved minst 14 dagers frist ved kunngjøring i «8. Mai».

Kristiansund N. 20. mars 1949.

Redaktør Nils Vikdal, Kristiansund N.
Disponent Kristian Saltvedt, Haugesund
Overlærer Maria Husa, Fedje pr. Bergen
Løge Odd Pedersen, Heimdal pr. Trondheim
Overlærer N. R. Fløttre, Box 3219, Oslo.

Til «8. Mai», Box 41, Kristiansund N.

Undertegnede ønsker å overta ..... aksjer a kr. 50.— i

8. Mai A/S

Aksjebeløpet innbetales i sin helhet ved tegningen.

..... den 1949

(Navn og adresse)

«Jeg vet ikke om det bibelsted Poulsen refererer tar sikte på varig undertrykte folk. I så fall setter jeg et stort spørsmålstegn ved dets moralske berettigelse. Men det kan i alletall ikke bety at befolkningen i et hærtatt land skal adlyde fienden mens krigen ennå pågår.»

Ja, det er gutten sin, som kan det! Passer ikke skriftens ord, så setter han spørsmålstegn ved dem og tviler på deres moralske berettigelse.

Vi hører ikke til dem som sverger blindt til alt det, som på en eller annen måte har fått uttrykksform i Skriftens ord, men den mann som i ly av loven og Skriften skal prosedere det relative begrep: rett og urett i landesvikoppgjøret, han må være ytterst varsom med å forkaste de selvsamme tydelig uttalte meninger, ellers kommer han på den berømte glattisen, som har ført så mange i fordervelen. Eller hva sier hans åndsfelle, biskop Berggrav? Kanskje de begge resolverer som fortolkning og veiledning tor den høye rett, at selv gamle, gode Paulus formet sine ord i byrdebrevet til romerne «med dobbelt bunn». Ja, da skal det bli artig å være teolog heretter!

Vi ansetter

AVISGUTTER i alle byer.
Gode vilkår. — Skriv til
«8. Mai», Kristiansund N.

Med saks gjennom dagspressen

DET UFORSONLIGE A-PARTIS STATSMINISTER,

Elvar Gerhardsen, talte forleden i Bondedomsrådet og Løsje Tjodlaug i Oslo, om ungdommens oppgave gjenreisningsarbeidet. Herunder sa han bl. a.:

«Mot dem som ideologisk kanskje kjenner seg nærmere knyttet til en angriperstat enn til sitt eget land skal vi i fredstid kjempe bare med åndelige våpen, prøve å overbevise dem om fordelene ved det frie demokratiet. Vi kan ikke gjøre dem til gode nordmenn ved tvangsmidler eller ved trusmål om straff, bare ved personlig å overbringe dem om, at demokratiet er best ved å gjøre samfunnet best mulig å være i.»

Referatet er hentet fra «V.G.» 26.-3. 1949, og det er ikke dementert. Det forteller om en underlig mentalitet hos de styrende i dag.

Statsministerens uttalelse har en tydelig adresse til kommunistene, og de skal behandles med demokratiske silkehansker og smukke talemåter. Men til NS-folkene, som bevisst og aktivt reiste seg mot kommunismen i en farlig tid, hadde statsministeren intet å si. De skal fortsatt behandles med tvangsmidler og straff ifølge en overenskomst, som A-regjeringen selv har inngått med kommunistenes herre og mester i Moskva. Silkehanskene brukes på kommunistene, som åpent og offisielt erklærer at de vil gå mot regjeringen og vårt land i tilfelle krig med nyimperialismen i øst, og dette skjer mens ennå tusener av landets beste kvinner og menn vansmekter i de politiske konsentrasjonsleirer.

«DEN VITENSKAPELIGE OG KULTURELLE KONFERANSE FOR VERDENSFREDEN»

har holdt et åpent møte med ca. 20.000 tilhørere i Madison Square Garden i New York og vedtatt en resolusjon om kulturell frihet. Ifølge Ass. Press 28,3 1949, uttaler konferansen:

«Kunstnere og vitenskapsmenn og andre åndsmennesker skal verne om sin frihet til å si sin mening. Ingen myndighet har rett til å straffe dem hvis tro og meninger ikke tilfredsstillende regjeringens inkvisitorer.»

Det står intet om at Norge var representert på konferansen. Det ville jo også ha vært litt for freidig, så lenge «regjeringens inkvisitorer» driver sitt spill overfor NS-folkene på tross av menneskerettene og alle de smukke talemåter utad. «Inkvisitoren» selv er nå delegert fra Norge i Lake Success, men han stoler vel på at ingen tenker på Norge i en slik forbindelse og at ingen røst når ut fra de norske konsentrasjonsleirer for politiske fanger. Og forsåvidt kan han ha rett, for disse fanger voktes av folk som har sin kommunistiske ideologi i orden og kjenner metodene fra paradiset bak jernteppet.

DEN ONDE SAMVITTIGHET MELDER SEG NOE SENT

Vi har ennå i frisk minne giftmordet fra Kristiansand. Vi husker også de første oppslagene i avisene og mistanken som ble rettet mot den unge danske gutten. Han ble av avisene nesten for politiet hadde summet seg, utpekt som morderen.

Så kom oppklaringen, og dansken viste seg å være uskyldig. Ja, slik kan det gå.

I forbindelse med dette har det vært

en skriftveksel i «Stavangeren», og i tilknytning til det som er skrevet og ment om at enhver borger har rett til å vente den nødvendige beskyttelse, skriver «Stavangeren» redaksjonen:

«Mens vi er inne på dette, nevner vi et annet forhold som vi har omtalt før: Det hender, at anmeldelser og tiltalebeslutninger blir slått stort opp, mens det passerer nok så ubemerket hvis saken blir henlagt fordi der ikke forelå noe galt, eller hvis vedkommende blir frifunnet. Det har — særlig under rettsoppgjøret — også vært en lei tendens til å basere reportasjen på tiltalebeslutning og aktors fremstilling, mens den annen parts materiale neglisjeres. Og det har vært en ikke sjelden foreteelse, at dommer blir omtalt uten at det klart blir gjort rede for hvilke punkter tiltalte er dømt for, og hvilke av de før nevnte tiltaleposter han er frikjent for.

Pressen skal innrømme, at der i mange tilfelle kan være grunn til kritikk, og vi skal skjerpe kravene til oss selv.»

Denne innrømmelse kommer dessverre for sent. I 4 lange år har den norske dagspresse drevet åndelig snikmord, og det er sandelig ikke få mennesker i vårt land som går omkring med et skadeskutt sjelsliv på grunn av den norske presses hensynsløse jaktiver.

Vi har liggende foran oss en anelig bunke aviser fra 1945—46—47. Vi nevner avisene: Tidens Krav, Søndagsposten, Aftenposten, Dagbladet, Adresseavisen, Arbeiderbladet, Nidaros, Bergens Tidende, Romsdalsposten, Søndags Arbeideravis, Drammens Tidende o.s.v.

Jo, her er det ikke mangel på reportasje basert på tiltalebeslutninger og aktors framstillinger. Å, for en pøl av ondskap og sadistisk forakt for det menneskelige og humane. Det oser gjennom spaltene av forvrengninger og hat.

Slik som de her nevnte aviser boltret seg i bevisst ond sinn — har hele den norske dagspresse drevet det i disse år.

At den onde samvittighet nå har meldt seg, er forsåvidt et godt tegn, men dessverre angren kommer for sent, det er ikke mulig i vår tid å rette opp igjen alt det onde de har gjort.

En tragisk begravelse

Den politiske fange fikk tilleggsstraff, og barna sulter

Fra Molde skrives til «8. mai»:

Siden den politiske fangeleir «Lille Sibir» på det øde Hustad ble opprettet har fengslet i Molde fått ekstra besøk av fanger, som er idømt vann og brød som ekstrastraff. Vi skal trekke fram et eksempel:

I høst fikk en fange på Falstad permisjon for å være tilstede ved sin mors begravelse. Han hadde lang reise og ved ankomsten til sin mors hus så han med fortvilelse, at han ikke på noen måte kunne klare å komme tilbake til konsentrasjonsleiren før dagen etter den fastsatte permisjons utløp. Han oppsøkte da lensmannen på stedet og forela saken for ham med det resultat at der ble sendt et telegram til Falstad med anmodning

HVORDAN VÅRE AMERIKANSKE OVERFORMYNDERE ADMINI- STRERER

I sin iver som verdens overformyndere, har USA det svært travelt med å undervise den gamle verden om hvordan tingene skal gjøres. Og i første rekke har USA tatt den gamle verdens statsmenn i ørene og pekt på, at det søses for meget i den byråkratiske og kostbare statsforvaltning,

De ubehjelpelige og gammeldagse europeere, har fått mange leksjoner i forretningsmessig organisasjon, praktiske anordninger og i hensynsløs effektivitet. Marshall-administratoren og andre representanter fra det nye herrefolk har sannelig ikke ligget på lat-siden. Og i den gamle verden har en også lydig satt seg på skolebenken.

For den som tar seg tid til å undersøke hvordan de nye lærere driver det i sitt eget land, virker det pinlig å erfare at det amerikanske forbilde lider av åstskillige skavanker.

Der sveitsiske blad «Die Tat» har latt sin Washington-korrespondent Robert Jungk, gjennomgå Hoover-komiteens rapporter. Og på grunnlag av disse undersøkelser, kommer «Die Tat» med følgende eksempel på det byråkratiske vanvidd som råder i Amerika:

«Under krigen ble det i Alaska bygget en øvelsesleir. I 1947 ble leiren revet og alt materiell ble sendt til Seattle i staten Washington. Alt bygningmateriale og utstyr ble overtatt av en avdeling i innenriksdepartementet. Denne avdeling sendte bygningmaterialet tilbake til

Flossen til denne øvelsesleir ble lagt akkurat 15 km fra den gamle øvelsesleir!

Armeen og et kontor i innenriksdepartementet besluttet hver for seg å anlegge en damutbygging i Ormfloden. Først etter et ukelangt forarbeide tusen dollars, oppdaget en, at det var to forskjellige vesener som arbeidet med ett og samme prosjekt!

Et ennå uløst problem har Hoover-komiteen og de amerikanske skattebetalere fått seg forelagt. En har nemlig oppdaget, at de forskjellige amerikanske forvaltningsorganer råder over sammenlagt 848 567 skrivemaskiner, men at bare 235 000 funksjonærer i disse forvaltningsorganer bruker skrivemaskin i sitt arbeide.» Dette var en liten snakebit på våre

læremestres administrative evne. Og vi har et levende inntrykk av, at våre egne makthavere har tatt godt etter. Daglig bruker de den amerikanske oppskriften for en rasjonell og besparende statsadministrasjon.

EN FRYKTER FOR UTVIKLINGEN I VEST-TYSKLAND

Amerika og England frykter for den utvikling forholdene vil ta i Vest-Tyskland. Og den siste Tysklandsdebatt i det engelske underhus bar tydelig preg av at frykten stiger. Den konservative representant MacMillan uttalte:

«I et slag kan den kommunistiske fare være over Rhinen. På en natt kan de resultater vi oppnådde gjennom seks års krig være ødelagt. Ruhr kan falle i fiendens hender. Og det er dette som fremfor alt må forhindres.»

Det store problem for vestmaktene er imidlertid, at de ennå ikke våger seg til å skape en vest-tysk motvekt mot de kommunistiske polititropper og halvmilitære styrker som russerne har organisert i østsonen.

Men hverken MacMillan eller de andre vestdemokratiske pratmakere, er kommet på den tanke, at den beste måten å hindre et tysk-kommunistisk kupp, er å tillate opprettelsen av et vest-tysk borgervaktvern. Et slikt borgervaktvern ville være det beste bidrag til verdensfreden som Tyskland i dag kan gi, framholdes det av fremtredende tyskere, som vet hvor skoen trykker, og som er villig til å gå inn for kampen mot kommunismen for etter å kunne få fred til selv å bygge sitt land.

AMERIKANSK PRESS MOT SVERIGE

Mr. Crowther, sjefredaktør i det engelske blad «Economist» har vært i Stockholm (han var i Oslo for en tid siden).

Ifølge svenske aviser har han uttalt, at Sveriges holdning til A-pakten vil komme til å virke på Sveriges handelsforbindelser med Amerika.

Etter dette, kan en gå ut fra, at Sverige vil bli utsatt for et handels-

Forts. side 9.

tergang.

Når man tenker på de ulykkelige omstendigheter og hans hustru og barna, som gledet seg til hans hjemkomst, kan man nesten fortvile over brutaliteten. Han higer etter å komme hjem og i arbeide, så han kunne skaffe mat til sine sultne barn. Hans yngste er nå kommet dihten, at det rett som det er besvimer på morens fang av underernæring, mens faren søner vann og brød i Molde fengsel.

Er det slutt på all menneskelighet, og er fengselsstyrets sjef fullstendig uten følelse for folk som har barn og kjærlighet til barn? Og hvor er så rettsikkerheten? Selv en politisk fange har vel krav på menneskelig behandling.

Da vi er avskåret fra å kontrollere forholdene i den her omhandlede leir for politiske fanger har vi funnet å måtte gi plass for ovenstående, og vil gjerne høre hva ledelsen har å si. Ovenstående beretning er grusom. Behandlingen av denne fange er opprørende. Hva har direktør Enge straffet for? Red.

LITT LIVSHISTORIE OG MERE

ARTIKKEL III

Under det store bondestevne på Lillehammer for 2 år siden i sommer, var det et stort besøk i far og mors gamle hus — museet. Og mange kom innom meg for å hilse og minne om gammelt samarbeide for bondens reisning, og mange kom på grunn av gammelt vennskap.

Lite eller intet merket jeg av det «offisielle hat» landet lå under og som jeg skrev om i min første artikkel. Men så var det også bønder som kom på besøk.

Det jeg i dag særlig vil skrive om, er den store forskjell mellom bondens noble, rolige og lite fornærmelige vesen og de mennesker en møter fra byen — med sine trange gater, sine små hjem, de sladrende klynger — ikke ved Vandposten, men rundt de mange bord i kafeene. Alle mere eller mindre avhengige av hverandre, i handel ogandel. Dette skaper en helt annen type mennesker i tanker og handling, enn de som lever ensomt på sine gårder knyttet fast til en god og verdifull tradisjon. På sine gårder lever de i grunnen som sine egne herrer, uten å ta direktiver fra overordnede.

Livet i byene hvor alle formelig sliter seg inn på hverandre, og hvor det hver dag gjelder å innta en viss posisjon for overmotig å kunne hevde seg — er fremmed for bonden. Bondens verdige og naturlige opptreden er ham medfødt — hans tenksomhet, hans nøkterne vurdering **hans rettferdstrang og lovlighet** er naturlige egenskaper for ham. Og aldri ville de uskrevne lover for kultur og tradisjon bli brutt — var det bondens ånd og livsførsel som bestemte samfunnets styresett. All den styggedom som så mange av oss har gjennomgått i denne tid, fordi vi i mangt ikke delte syn med makthaverne, ville aldri ha forekommet — var det bønder som rådet.

Tro heller ikke at det var bondens ånd og sjel, som ledet den bandegruppe, hjemmefrontkaldet, som her i dalen ved nattens tider søkte å ødelegge jernbanebroer — med fare for andres liv og nærings. Tro ikke at det var på en bondes initiativ at en uskyldig arbeidsom familiefar ble skutt ned like før okkupasjonsens opphør. Dette mord er ennå ikke oppklart. Ikke med en gestus har de nåværende makthavere søkt å gjøre noe heller. Å, nei, de som stod i spissen for denne organisasjon og tok sine direktiver fra Oslo — var ikke bønder, men særlig funksjonærer tilflyttere og kanskje enkelte bybønder, lærere og ingeniører.

Jeg kjenner kun en bygd i dalen, som hadde en bonde som leder for dette vesen, og det var dessverre i min egen bygd. Men det førte iallfall med seg, at her fikk vi stakkars syndere en utmerket behandling, både ved arrestasjonen som under det foreløbige opphold i konsentrasjonsleiren. Ja, en behandling meget bedre enn der tilflytterne rå-

Av ERLING BJØRNSEN

det. Det er i grunnen et kapittel for seg selv, og kaster mørke skygger over det «norske rettsvesen». Skulle jeg bare fortelle det jeg har hørt og erfart, ville mine artikler ingen ende få. Men la meg bare nevne, at til å passe på oss og mange steder også arrestere, bruktes de mest uverdige individer, således arbeidsky personer, som under okkupasjonen tok skjulte tjenester hos tyskerne, formidlet svartebørshandel, skaffet sigaretter — ja, var de rene lakeier. Stod dagen lang og slang på Mesnabrua, som en medfange uttrykte seg. Og disse skulle ha myndighet over oss. De gikk med distingsjoner og ladde karabiner. Det er et eklatant bevis på hvor langt dette parodiske rettsystem våger seg ut. Nå er det nok blitt litt endret.

Som et motstykke fra den slette og nedverdige behandling de mange trauste og ærlige og dyktige bønder og andre brukere var den mottakelse de fikk rundt om på gårdene når de var ute på arbeidskommandoer. Det var rørende å høre dem fortelle når de kom tilbake. Det var en storartet mottakelse de fikk. De ble bedt inn i storstua. De fikk det beste av gårdens mat, ikke sjelden rømmegrøt, som stod for dem som en fantasirett. Slik ble landsforredere sett på og tatt imot ute på bygdene, og dette er flere år siden. I dag er det ikke en bonde som ser på «rettsoppgjøret» på annen måte enn som en ren klassekamp, en politisk forfølgelse, et brudd på norsk lov og særlig norsk mentalitet. Men komedien fortsetter!

Når historien engang skal

Prester som er «fradømt» sin stilling lever under fortvilte forhold

En daglig kamp for å holde liv i seg og sin familie

Med interesse har jeg lest de forskjellige innlegg i anledning rettsoppgjøret og hva det må gjøres for å rette på de forferdelige følger det har fått for mange; **bortsett fra den alminnelige fengselsstraff. For eksempel dette med rettighetstapene og sjansen til å få arbeide igjen etter sonet straff.** Nå vet jeg at det er mange som har fått seg noe å gjøre og at det går ganske bra for enkelte.

Der er mange leger og saksførere som er i full virksomhet igjen. Og forretningsmannen og arbeideren i de forskjellige yrker forsøker også å kare seg opp så de kan klare seg selv. Men hva med prester og lærere?

Her vil jeg tale for min egen syke mor. Vi har vært prestefolk i den norske kirke i over 30 år og tjent den så godt vi formådde i barske kall både nord og sør. Så kom vi med i NS-bevegelsen — og alt ble anderledes.

Nå sitter vi på ett rom her i Oslo, mens det som er igjen av vårt gamle prestehjem, står og forkommer på et lager.

Men ingen jeremiader. — Det jeg vil spørre om er hva en lærer, en prest skal leve av når han er avskjediget fra sin tidligere stilling.

La oss ta en prest i 50—60 års alderen som ikke har tenkt annet enn «prest» i hele sitt liv. For ham blir det vanskelig å få noe å gjøre. Han duger ikke til hårdt arbeide, og det er nok ikke mange kontorer som tar en eldre prestemann til bud eller elevatørfører. Vi ser ikke noen utsikt til å få noe å gjøre, bortsett fra hjemmearbeide; men det sier seg selv at det er lite tilfredsstillende for en prest å komme så langt vekk fra sitt tidligere yrke.

Jeg som selv er med på dette og ser det på nært hold, vet at for prester og lærere er vanskelighetene større enn for andre, derfor blir straffen for dem også så **meget bitrere og langtvirkende.**

Vi har en venn som var NS. Han er lege. Han praktiserer nå som aldri før og hans venteværelse er sprengt hver eneste dag. For ham er Gud skje lov vanskelighetene over, og alt er som før.

Hvorfor skal en prest eller en lærer straffes så meget hårdere? Og hva med den fullt innbetalte pensjon? Det blir et mørkt intermezzo inntil den dag kommer da vi kan ha håp om å få pensjon. Imens må vi leve. Vi henger i fra morgen til kveld. Det går så lenge kreftene holder. Jeg hadde godt arbeide på en fabrikk, men mistet det desverre da det ble oppdaget at jeg hadde vært NS.

Der er mange blant oss som har det forferdelig ondt. Yngre prester med stor barneflokk som ikke ser seg noen utvei og lærere likedan, derfor vil jeg gjerne si fra om dette.

La de yngre krefter komme til igjen og la oss gamle få pensjon eller vartpenger.

Prestekone.

Husk

at ved en annonse i «8. MAI» rekker De ut over hele landet.

Averter derfor når De har noe å selge, når De søker arbeide eller når De selv ønsker arbeidere eller funksjonærer.

Gjennom «8. MAI» rekker De et stort og allsidig publikum. Annonseprisen er 1,50 kroner pr. korpuslinje.

Kontingenten er 3 kroner pr. kvartal.

skrives om alle disse tildragelser vil den norske bonde komme til å innta en høy og framskutt plass. De har tross alt ikke latt seg påvirke av hatets propaganda. Den norske bonde i rolig selvbedømmen og etter en ubrutt linje. Byråkratiet har tross alt ikke fått slått kloen og knekket hans ånd og vilje. Den norske bonde har vært den trøstens kilde mange av oss har fått lindring ved under hele denne rettsløse tid, som makthaverne med sine ser-vile blad alene bærer skylden for. Den norske bonde har vist vennskap og fortrolighet, da «vennene» fra byen brøt vennskapets plikter, og katalogiserte sine gamle venner ikke etter kjennskap og vennskap, men etter det onde bølgeskulp fra London.

En dag under bondebesøket stod jeg noe avsides i min have og klippet en hekk, som en mann kom forbi. Rolig gikk han, og jeg skjønnte at han hadde noe på sinde. Så stanset han opp, så på meg og spurte:

— Er det De som er Erling Bjørnson?

— Ja, de har kalt meg så, men den nye tid med sitt lovverk kaller meg «landssviker» — — —

Jeg glemmer aldri det blikk han sendte meg og den hånd han rakte meg over hekken. Hans varme håndtrykk var mere enn tusen ord. Det var bondens syn på det som rørte seg i Norge.

Slike historier kunne jeg fortelle i det uendelige, både som har hendt meg og andre.

Hvor ondt det enn var for henne der hjemme og som har delt skjebne med flere tusen andre, må jeg dog være glad for at jeg ble satt bak «lås og lukke». Der lærte jeg en flokk mennesker å kjenne, som er en heder for ethvert samfunn. Det var ikke menn av almuens sedvanlighet, de som følger vanens makt. Nå,

Forts. side 10

En liten sanseskake

Det kan være godt å friske litt på hukommelsen. — Under stortingsmøtet på Elverum 9. april 1940 uttalte den daværende, nå prisbelønnet statsminister Nygaardsvold:

«— er jeg stemt for, at selvom den norske regjering må gå over til Sverige, så får vi forsøke å holde regjeringsnavnet oppe. Det kan betyde at det ikke blir så mye praktisk arbeide å gjøre, men vi får holde navnet og regjeringsfanen oppe og vante på bedre tider?»

Ja, det var dengang, og det kan vel ikke være så hyggelig å bli minnet om dette, men lediggangen i London, fikk dog den rømte statsminister og hans drabant til å ønske ut en forferdelig hevn over dem som ble hjans me, og måtte ruke kastanjene ut av ilden forat ikke befolkningen skulle gå tilgrunne. Ja, han fikk også tid til å sende gode hjelpere over sjøen, for å senke skip som gikk nordover med mat til en nødlidende befolkning. Vi hører, at dette ikke er glemt derned, men det er jo avkroken og da er det vel ikke så nøye, selvom også de er med på å dekke æressjansen.

Et forløp og forspillet til det

Av lektor H. Frøystad

(Sluttning)

Hva protesten angår, så var det jo Porsgrunn Lærerlag som var ansvarlig for den og kunne bare trekkes tilbake av laget, og når det gjaldt Wrights erklæring, så kunne jo Thorsrud ikke ta den tilbake, fordi den gav en helt ut tilfredsstillende og frifinnende forklaring på hvorfor herr Thorsrud var med på Tysklandsreisen. Denne opptreden fra Norums side er verre enn fadæsen med inseratet, som Porsgrunn Lærerlag bruker harde, men berettigede ord om.

Herr Norum tar så inn her Wrights erklæring (23. mars) og utstyret den og herr Thorsruds korte og helt igjennom saklige følgeskriv — samt de nye opplysninger om Thuorsrud han disker opp med — med svær overskrift — «Tysklandsreisen 1941» og som undertittel — herr Thorsrud hevder nye synspunkter Hva Thorsrud lottes ikke gjør — og hevder i forordet. — Det gjaldt endog innledningsvis å avsvkke Wrights erklæring — at herr Thorsrud går angrepsvis til verks mot Skolebladet, noe der ikke engang finnes antydning til i Thorsruds følgeskriv.

I hølen — etter protesten fra Lærerlaget i Porsgrunn — sier Norum blant annet at Thorsrud kunne være glad til at han fikk høve til å gjøre rede for seg. Tenk det. Først serverer herr Norum i Skolebladet det diskrediterende anonyme inseratet, og så skulle herr Thorsrud være takknemlig for at herr Norum tok inn Wrights erklæring.

Hva så med de nye opplysninger som herr Norum disker opp med om herr Thorsrud? Det er lutter uvesentligheter, småting, som bare folk med særlig utviklet sans for ubetydeligheter kan finne på å hefte seg ved i mangel av andre angrepspunkter — lutter uvesentligheter, som sagt, som det at herr Thorsrud i des. 1940 hadde hatt en konferanse med Skancke om et Skole- og lærerbygg i Porsgrunn, at herr Thorsrud på en alt for diplomatisk måte (likeledes i des. 1940) hadde å skrive under en lojalitetserklæring Kirkedep. hadde sendt både Thorsrud og andre skolefolk. Herr Thorsrud avsto å skrive under med den grunn-gått at han ikke kunne bedømme rekkevidden av lojalitetserklæringen i den form den forelå — en begrunnelse herr Norum later til å oppfatte bokstavelig. Han skriver herom: «Men herr Thorsrud kunne altså ikke bedømme rekkevidden av dette.» Det var vel nettopp fordi Thorsrud skjønte i alt vesentlig hva en godtaking av lojalitetserklæringen innbar, at han nektet.

Endog et julekort til en kjennning gjennom mange år, en kollega som var gått inn i NS nevnes.

At det var rene uvesentligheter disse nye opplysninger herr Norum variet opp med, innrømmes også av Skolebladet for 6. mai. Det hadde akkurat da skif-

tet redaktør — idet hr. Holmin hadde overtatt. Det heter der: «Vi henviser til hva der før er skrevet om saken, og kan ikke skjønne at Thorsrud er «beskyldt» for annet enn å ha deltatt i Tysklandsreisen i 1941.» — Men for denne «beskyldning» forelå der alt før 23. mars en helt frifinnende erklæring — den samme som 2 år forsent greide å endre herr Norums oppfatning — hvis da ikke den egentlige grunn nvar frykten for utfallet av saken i Lagmannsretten.

Dessuten opplyser Skolebladet i samme nr. (6. mai) — for å være rettferdig — som det selv sier — at herr Thorsrud var med på protesten mot Lærersambandet og deltok forøvrig i de aksjoner som ble satt i verk innen lærerorganisasjonen.

Porsgrunn skolestyre som undersøkte hans forhold uttaler: «Skolestyret vil uttale sin uforbeholdne anerkjennelse for den måten hvorpå han holdt tysk og NS innblanding og innflydelse borte fra Porsgrunn folkeskole i disse vanskelige år.»

Hva galt hadde da Thorsrud gjort? Ingen ting. Absolutt ingen ting. Likevel ble han behandlet som innledningsvis nevnt — uten hverken medlemmene av styret i Norges Lærerlag eller av lærerlagene ut over landet — foretok eller foretar seg noe — så vidt en vet — uten om det å snakke beklagende om det — på tomannshånd.

Ikke engang medlemmer av den forening herr Thorsrud var formann i, har løftet en finger til forsvar for ham — så vidt vi-tes. Det eneste lærerlag som tok bladet fra munnen, var lærerlaget i Porsgrunn.

Ja, det gjelder å hytte sitt skinn i disse tider — og det endog for personer som er slått til skilling, men vil være daler.

Det eneste herr Norum nå finner å kunne bebreide herr Thorsrud er — så søkt det enn lyder — det at han ikke konfererte med lærerorganisasjonens menn i Oslo — underforstått bl. a. med herr Norum om Tysklandsreisen. Var Thorsruds deltagelse i Tysklandsreisen sanksjonert bl. a. av herr Norum, da hadde alt vært o. k. Det ser virkelig ut som herr Norum mener at bare organisasjonens menn i Oslo — og da først og fremst herr Norum selv — hadde den riktigste oppfatning av hvordan medlemmene av lærerorganisasjonen på hvert sted og til hver tid skulle forholde seg under okkupasjonen — og det enda det har vært de stedlige og ikke de kvalitative hensyn som har vært avgjørende for valget av lærerorganisasjonens fremste tillitsmenn — en praksis som ikke alltid har vært heldig — noe Thorsrud-saken skulle være tydelig nok bevis for — en praksis som lærerorganisasjonens medlemmer burde ta opp til overveielse og endre. Gjør de ikke det, kan de jo risikere at oppfatningsenringer i

Ukens kronikk:

A-pakten forplikter

GENERAL MARKOS sitter i et eller annet sovjet-russisk fengsel. Den oppstand han reiste i Hellas er snart knust. De kommunistiske styrker på Peloponnes er på det nærmeste utryddet, og en regner med at den opprenskingsaksjon som nå pågår i fjelltraktene ved nordgrensen, skal være avsluttet i løpet av sommeren.

Dette er i korthet, innholdet av de telegrammer som Reuter og andre nyhetsbyråer har sendt ut om stillingen i Hellas i mars måned. Den alminnelige mann tror dette. Det står i avisen, og da er det sant.

Jo da, det går fint, tror alle som øser sin viten om tingenes tilstand fra den med hensikt ensrettede presse.

At representantene i det engelske underhus er mindre optimistiske, framgår tydelig av den debatt som nettopp har funnet sted (23. mars) om stillingen i Hellas. Denne debatt er blitt betegnet som — «Den åpenhjertigste debatt siden krigen».

DET BLE FRAMHOLDT at våren og sommeren 1949 blir den mest kritiske periode. Den konservative hovedtaler Harold MacMillan, betegnet situasjonen i Hellas som «meget alvorlig, nesten forvilt». I denne internasjonale krig «etter den spanske borgerkrigsmodell» er den sovjet-russiske intervensjon mere effektiv enn den vest-allierte. Den greske arme er meget dårlig utrustet, og da særlig hva angår fly. MacMillan kom med følgende eksempel:

«Vi selger rakettdrivmotorer til russene og deres lydstatler. Jeg ville heller være med på å gi disse bort til grekerne. Vi lotte grekerne 30 spittfire-maskiner for fire måneder siden, men ennå har de ikke fått flyene.»

MacMillan fortsatte: «Hvis den greske borgerkrig ikke tar slutt denne sommer, vil det greske folks moral og landets regjering bryte sammen. Og hvis Hellas bryter sammen og forsvinner bak jern-teppet, vil dette få to følger: Tito vil bli likvidert og Jugoslavia, som nå er et blodende sår i Sovjets side — kommer til å bli friskt og sunt igjen — etter russisk oppskrift. Hele østre Middelhavsflanke kommer til å smu om. Sues-kanalen blir det ikke mulig å holde og virksomningene i Iran vil bli uoverskuelige».

GENERALMAJOR F. MCLEAN så like alvorlig på stillingen i Hellas, som han betegnet som mere kritisk enn noen sinde. Han mente at det ikke var noen annen utvei enn at vestmaktene direkte støttet Hellas med våpen og soldater. Dette burde kunne skje i samsvar med A-paktens bestemmelse, og han uttalte:

«Situasjonen i Grekenland er den i artikkel 4 i A-pakten forutsette, og vi må venne oss til tanken om å gi hjelp til små stater, som er målet for denslags press. Hellas har lenge nok vært målet og utsatt for slike press.»

SELVSAGT UNNLOT den engelske regjering å gi noe svar på de spørsmål og krav som ble reist av Mac-

riktig leid på ledende hold inn-treffer to år for sent.

Herr Norums opptreden overfor Thorsrud er vel det sørgeligste av utslagene av hans småsporede oppfatningsevne.

H. Frøystad.
(cand. real.)

Millan og McLean om våpenhjelp og tropper til Hellas. Det tilligger nemlig Washington og ikke London å svart. Og det var ganske sikkert på et meget ubekjent tidspunkt at disse spørsmål ble reist, og særlig at A-pakten ble blandet inn. Noe annet er det selvsagt at A-paktens primus motor, utenriksminister Acheson i en radiotale den 18. mars ordet fram på om de forpliktelser artikkel 4 innebar. Han sa at USA har gjort aksjoner for å støtte Hellas, Tyrkia og Iran og at denne støtte er i overensstemmelse med A-pakten og Amerikas utenrikspolitikk i dag.

I dag er A-pakten undertegnet og den holder de land som har sluttet seg til den. De skal være med på å gjennomføre den amerikanske utenrikspolitikk.

Hvor mange soldater blir Norge med til å stille til A-paktstrategens disposisjon for å fremme Amerikas utenrikspolitikk? Spørsmålet kan bli aktuelt. Det gjøres visse forberedelser.

«Vi har gjort klart at vi interesserer oss for disse lands sikkerhet, og vi skal fortsette å følge denne politikk», sa utenriksminister Acheson.

FOR ØYEBLIKKET HAR NORGE 6000 mann gløende som engelske krigssoldater i Slesvig-Holstein. Guttene har en meget behagelig tilværelse, og det de er satt til å gjøre, kan sikkert uten risiko for livet, overtas av engelskmennene selv — — — Og så kan våre gutter dirigeres til andre kanter, f. eks. til Hellas for å oppfylle Norges forpliktelser i henhold til A-pakten.

Kvitting.

Averter

Rektor Haas Lødorp:

«Læreraksjonens sanne bakgrunn»

Et tidsskrift

Boken er en sensasjonell dokumentasjon om begivenheter før og under læreraksjonen i 1942. Viser hvordan en truende smittetilstand i landet ble avverget. At den pågående straffeforslagning mot en del av lærerstaden hvilte på uholdbart grunnlag. Et historisk kildekrift av den største verdi for alle som vil vite sannheten.

Pris kr. 4.—

Nordnorskpostens trykkeri, Kr. sand N.

Mene tekkel:

SKYLD OG ANSVAR

I et skriv til «8. mai» nr. 3 for 1949 sier biskop Schjelderup at artikkelen: «Såret i Samfunnslivet» i samme blad nr. 1, bygger på et misvisende avisreferat av hans nyttårspreken i Hamar domkirke, og gjengir så i sin helhet hva han ved den anledning uttalte om rettsoppgjøret.

Vi er biskopen meget takknemlig for dette; men vi kan ikke se at det rokker ved det som var hovedinnholdet i avisreferatet, eller ved noe i vår artikkel som støtter seg til det. Det er bare valøren som er noe anderledes, idet prekenens myke, varme og åpne ord med den ånd som følger med, kommer mere tilsynne ved en slik fullstendig gjengivelse, enn hva tilfellet er med den knappe og tørre form som avisreferatet hadde. Men vi er oppmerksom på at referatet bruker uttrykket «landssvikere» der hvor biskopen har sagt «slike som kalles landssvikere», og det er den forskjell i disse to uttrykk at der i dette siste ligger et forbehold, en viss reservasjon, som det første med sin apsolutte form mangler. Det er godt mulig at dette er gjort med hensikt, for det er jo en viss avstand mellom pressens og biskopens standpunkt til samme sak — hva jo hans preken tydelig nok viser.

Men ellers synes vi som sagt at det ingen vesensforskjell er i selve innholdet. Tvertimot gir den fullstendige gjengivelsen tingene større dybde og tyngde som viser hvor dypt alvorlig den sak er som vi har sett oss nødt til å la opp til alvorlig drøfting. Og da biskopens nyttårspreken er den umiddelbare årsak til dette, er vi ham dypt takknemlig for den, selv om vi har adskillig å bemerke såvel til selve prekenen som til de ting som henger sammen med den.

Vi tillater oss herved å be biskopen om å være med på denne drøfting, så vi kan vinne fram til større klarhet og presisjon i våre standpunkter, både der de faller sammen, og der de skiller seg fra hverandre; for det er såviss ikke gjort å få en endring i stand bare med en velment preken ved et årsskifte, dersom vi virkelig og for alvor mener at der er fare på ferde, og at det må skje en forandring jo før jo heller. Året har mange dager, og i dem alle må vi virke for en løsning av den store oppgaven som vi ser ligge foran oss. Og dette tror vi også var hensikten med den åndsimpuls som biskopen ble benådet med og som gav støtet til at hans preken i det hele ble slik den ble. Det stengsel og den bundethet som de andre har i sin ånd — av visse grunner — er ikke tilstede hos biskop Schjelderup, og derfor kan han være det best skikkede redskap for den oppgaven som venter på oss, og som omsider må og skal føres fram til en lykkelig løsning.

I bladet «8. mai» har vi et forum hvor vi fritt kan komme fram med våre forskjellige meninger, så vi kan vinne fram til større klarhet i materien. Bar det er en stor ting. Vi håper at biskopen kan si sitt ja til det samarbeidet på bredt grunnlag som vi herved innbyr til. I fellesskap må vi forsøke å finne fram til «den hele og fulle sannhet», og rettesnoren må være hensynet til den enkelte ut fra de rettigheter han har krav på både i følge våre borgerlige lover og ifølge de moralske lover som Gud selv har gitt som rettsnor og krever respekt!

Framfor alt må vi erkjenne Ham som vår høyeste autoritet og vite at for Hans domstol skal vi alle engang stilles og avlegge regnskap. Det er med denne høye autoritet over oss, og åpent for Hans ansikt, at vi kan drøfte en så alvorlig sak som den vi befatter oss med, og som gjelder så mangfoldige menneskers ve og vel både i dette liv og i det neste. Gud den allmektige vil ha en endring på forholdene; men hans vilje kan kun skje ved mennesker som er villige til å sette seg i hans tjeneste. At det ennå ser slik ut i vårt land som det gjør, er bare et nokså klart bevis på hvor få det er i dette landet som er skikket for en slik tjeneste. Det er innerlig å håpe at biskopens nyttårspreken kan være en lysning også på det område!

Med disse linjer som innledning vil vi så gå over til i noen artikler å behandle selve prekenen som biskopen naturligvis på forhånd har tenkt grundig igjennom.

Den del av prekenen som omfatter rettsoppgjøret, og som av biskopen selv er gjengitt i «8. Mai», nr. 3, faller etter sitt innhold i 3 hovedavsnitt. Første avsnitt gjelder da «slike som kalles landssvikere», annet avsnitt: «Alle vi andre», og tredje avsnitt: disse to grupper «som i fellesskap skal bygge landet og verne det om det atter røyner på». Vi skal da behandle emnene i den kronologiske orden de har i biskopens preken, og begynner da med første avsnitt:

SLIKE SOM KALLES LANDSSVIKERE

Vi siterer ordrett hva prekenen sier om dem:

«Jeg har i dette året hatt meget å gjøre med slike som kalles landssvikere. Jeg har besøkt dem i fengslene og vært i deres hjem, eller det som engang var deres hjem. Jeg har møtt gode nordmenn blant dem. Jeg har vært vitne til hvordan verdifulle mennesker er blitt — og blir — systematisk ødelagt, jeg har sett hvordan bitterhet, iskulde, tross og hat følger i rettsoppgjørets spor. Og jeg er ikke i tvil om at skal dette fortsette, så blir de sårene krigen satte på vårt folkelegeme til et åpent kreftsår som ikke gror igjen. —

I kjærlighetens navn ber jeg så inntrengende jeg kan: La oss forsøke å finne sammen igjen! La oss møtes med godvilje fra begge sider, la oss forsøke å forstå hverandre.

Dere som er rammet av rettsoppgjøret, jeg ber dere, legg bitterheten bort og forsøk å se hva det var hos dere selv i krigens år som gjorde et oppgjør etterpå nødvendig. —» (Så langt biskopens ord i dette avsnitt.)

Det første vi her må ta for oss til behandling er uttrykket: «landssvikere», eller som biskopen uttrykker det: «slike som kalles landssvikere». Vi vil da først gjerne ha sagt at når biskopen har villet søke fram til en lempeligere form for dette forterpede og ufysiske ord «landssvikere», så skulle han ha tatt skrittet fullt ut og overhodet ikke brukt uttrykket, men funnet en annen og riktigere form, som f. eks. «slike som er rammet av den ulykken som rettsoppgjøret er for landet» eller — «alle dem som er rammet av rettsoppgjøret». (som biskopen

sier senere i teksten). For bare ved å nevne ordet landssvikere i det hele tatt, har han kommet i skade for å sette mange lyttere til hans preken tilbake til en sinnsstemning som de forlengst hadde arbeidet seg ut av og kommet bort fra. De vemmes ved selve ordet, og uviljen rammer på nytt de mennesker som av stat og kirke er blitt ført inn under dette begrep. Bare bruken av ordet er nok til å forskjere den forsonlighet som biskopen ved denne anledning gjorde seg til talsmann for. Og vi skulle ha ventet at han under sin grundige forberedelse hadde tenkt over dette og sett hvor psykologisk feilaktig det var å bruke ordet ved en slik anledning.

Landssvik betyr jo forbrytelse, og landssvikere forbrytere, men når vi vet at de aller fleste av dem som beklageligvis har fått dette klengenavnet, absolutt ingen forbrytere er og ingen forbrytelser har begått, men tværtimot i virkeligheten har villet det gode og gjort det gode så langt det stod i deres makt og etter omstendighetene var mulig, så må det i all rimelighets navn sies at det er helt urettferdig å sette forbryterstemplet på dem: Langt heller må vi i høy grad beklage at dette er gjort, og legge all vår evne og vilje i å få det bort.

Ennvidere skal vi huske at det var våre egne, såkalte seirende makthavere, som under beskyttelse av fremmede maktens våpen bestemte hvilken del av landets befolkning det var som skulle få forrederstemplet på seg, og således bli gjenstand for folkets oppmagasinerte harme, når denne ved given leilighet skulle ha sin utløsning. I denne sammenheng er det nødvendig å minne om, og å poengtere, at det først var etter at klappjakten og innfangningen av denne del av befolkningen var ført til ende, og de trygt satt under lås og lukke, og folkets naturlige reaksjon etter 5 års hard okkupasjon hadde gitt seg noe — at de menn som i farens stund rømte fra landet og overlot dets befolkning til en i høy grad uviss og ublid skjebne, vågde å nærme seg landet og igjen sette sine føtter på norsk jord. De visste, disse mennesker, at de ikke hadde kunnet gjøre det ringeste for å lempe på vår nød, vår sult og elendighet, men tvertimot hadde den forbrytelsen sittende på seg, at de i sitt fravær, istedet for brød, sendt oss sine hilser ved de fly som bombet våre hjemmefiskere, når de, drevet av nøden hos seg selv og medlidensheten med andres nød, trosset minefaren og søkte ut på feltet for om mulig å få litt mat til de mange sultende munner — og bombet våre få lastebåter som langs den lange og utrygge led skulle forsøke å fordele til folket det grannmat som okkupasjonsmakten betenkte oss med, hvorved både fartøy og menneskeliv gikk tapt i denne fredens gjerning midt i en krigstid. Istedet for å la oss være i fred etter å ha latt oss i stikken, brukte de fraværende alle tenkelige midler både åpenbart og i det skjulte for å gjøre plagene verre for oss enn de hadde behøvd å være så lenge krisen stod på. Vi kunne ha tilgitt dem at de den 9. april 1940, da ulykken veltet inn over landet, tok flukten fatt for å berge sitt eget skinn; det var en naturlig ting og det eneste som mest lå for hånden å gripe til i forvirringen. Men det vi ikke kan tilgi dem er at de ikke,

etter alle de kjenngjerninger som forelå, hadde sett faren i møte og forberedt seg på å møte den, og at de etter å ha bragt seg selv i sikkerhet ikke lot befolkningen i fred, men foruten ved sine bombefly også gjennom kringkastingen og på annen vis gjorde det som i forveien var vanskelig nok, enda verre, så vi måtte leve vårt usikre og farefulle liv som mellom en dobbel ild, og deretter ved sin hjemkomst kastet landet ut i en verre ulykke enn vi nettopp hadde stridd oss igjennom, nemlig det ulykkelige og uhyggelige rettsoppgjøret, hvorved det siste blir verre enn det første.

For disse tre ting: bombeflyene, propagandaen og rettsoppgjøret, som alt sammen har skadet oss i så uhyggelig grad, skal de stemples som landssvikere som i egentlig forstand er det. Og ettertiden skal nok vite å legge skylden der den egentlig hører hjemme! De vet det sikkert selv også hvilken skyld de har. Derfor kom de tilbake igjen først etter at dem de ønsket å gjøre til syndebukker var tatt i forvaring, og etter at folks reaksjon og bitterhet over mangt og meget hadde fått sin utløsning. Og bitterheten blant det almene folk mens krigen stod på gjalt egentlig mere dem som satt i London og sendte hit sine «velsignelser», enn dem av våre egne landsmenn som tok på seg den vanskelige og utakknelige oppgaven å gjøre hva de kunne for å bote på skaden og holde dem for vår eksistens så nødvendige virksomhet oppe. Når folk flest engang vinner fram til sitt riktige skjønn og sunne omdømme og vurdering, skal de nok kunne vite hvem skylden egentlig ligger hos. De er alt på god vei til det. Dette at de små syndere henges mens de store får løpe, er ikke noe nytt. De store hadde pressen til sin rådighet som skrek høyere på straff for andre jo mer den selv var i faresonen og hadde noe å risikere. Den fikk da også den tilstreppe absolusjon ved å slippe bare med en pengebot — uten å bli regnet som landssvikere. Se — således kan det gjøres, nemt og fint, med lett og ledig hånd kan det ordnes hvem som skal ha «hedersnavnet» landssvikere og hvem ikke. Fremgangsmåten er presis den samme som i andre land, og er importert derfra; man hadde mønsteret, det var bare å gå i gang.

Med dette vil vi slå fast at hva landssvikere angår så er de å finne i en helt annen leir enn den biskopen tenker på i sin nyttårspreken. De var det, er det og fortsetter fremdeles å være det ved sine lovstridige anordninger, sin umenneskelige behandling av fredelige medborgere, sin griskhet og sitt røveri av andres eiendeler, sin krenkelse av det dyreste og helligste blant menneskene, sin store svikt mot all godhet, alt rettferdighet og all menneskelighet — uten hvilke vi mennesker ikke kan leve, for ikke å snakke om svikten i kjærlighet, som biskopen endog våger å nevne i denne forbindelse. Hver eneste en som er medskyldig i alt dette — hvem det så enn er — er det som er de egentlige landssvikere, og som med rette må bære navnet — om overhodet noen — fordi de forråder så mangt og så mye på

DET DAGES

Generalkonsul P. Harsems bok «Utrolig, men sant».

Jeg har nettopp lest generalkonsul P. Harsems bok «Utrolig, men sant», og sitter igjen med et overveldende inntrykk av de fakta som der legges fram. Meget av det var kjent fra Bjørn Vardås' to utmerkede bøker, men hos Harsem er logikken om mulig enda klarere og den indre sammenhengen og logiske bevisførelse sterkere og mere mektig. En skal ikke ha lest mange sidene, før en merker dette nokså sterkt. Han gir seg tid, Harsem. Konsist og i den knappest mulig form får vi problemene klart og besvart gjennom de bevisene som de enkle kjennsgjæringer gir. Han lar dem tale, og de fører et mektig språk. Han har her brukt den

aldeles riktige og eneste vei inn til leserens bevissthet. Kjennsgjærningenes tydelige tale kommer ingen forbi, selv ikke de som gjerne så at denne tale hadde et mindre markert trekk, for ikke å snakke om tåkeleggerne og mørkemennene. Forfatteren har også gitt seg tid med å samle stoff. Det overveldende materiale har han sikket godt og tar bare med det aller nødvendige for å klarlegge og føre bevis for det han vil ha fram. Kommentarer blir det derfor mindre av, han lar kjennsgjærningene tale for seg selv.

En må beundre denne knappe, men dog så fyldige form, det utmerkede språk og den fine forsiktede stilføring. Behersket og rolig skrider innholdet en i møte og virker ved sin egen tyngde.

Forfatteren må ha hatt denne boka i tankene lenge ved alt det tilfeng han har samlet til den. Og dette har han gjort uten å gå trett. Mange mindre sterke og utholdende ville ha gitt opp overfor en så mektig oppgave, og den massive indre styrke hos forfatteren er derfor ikke mindre imponerende enn verket er det, det henger sammen: Verket viser styrken, og styrken kommer tilsyne gjennom verket.

Harsem har med sin bok imøtekommet den forventning mange, også jeg, har gått med. Vi har spurt oss selv om det dog ikke skulle komme et verk om saken, og nå er det her! Det skulle være en nokså selvfølgelig ting at hver og en av de 90,000 personer som har vært under rettsforfølgning for landssvik, men samt de ytterligere 150,000 som arbeidet for tyskerne i krigsindustrien, skaffet seg denne boka, der er nemlig noe for dem alle sammen.

Verket består av i alt 237 sider og har flere hoveddeler: «Krigsdeltakerbegrepet», med 22 underavdelinger, i alt 123 sider. «Økonomisk Landssvik», 55 sider. «Avsløringene av forholdene i Danmark våren 1940». «Var den påtenkte engelske besettelse av Norge kjent av våre statsmenn for 9. april?»

For den som har ventet at et slikt fyldig verk skulle komme, og det tør være mange, også slike som ikke direkte er berørt av dette rettsoppgjøret (indirekte er vi det alle sammen), er denne boka et gledelig tidens tegn om at det begynner å lysne av dag. For i samme grad som tingene kommer fram i lyset, kommer også sannheten for en dag. Lyset og sannheten følges ad. Og med sannheten følger rett og rettfærdighet.

Vi har noen hver så mangen gang når mørket var som verst, ønsket at lyset dog måtte bryte fram. Men alt har sin tid, og alt tar tid. Det gjelder bare å holde fast på håpet og troen at dagen, lyset og sannheten en gang skal komme fram, og at vi lar dette gi oss krefter til å holde ut i trengsle og stri dem igjennom.

Generalkonsul P. Harsem har tatt på seg en stor og mektig oppgave, og har skilt seg fra den på en beundringsverdig måte. Vi gir ham all honnor og all vår takk!

Oppgavene vil melde seg videre, det er derfor betryggende å vite at det finnes folk som er dyktige nok til å ta seg av dem og føre dem igjennom. Også det tjener til at vi med tålmod og tro kan bide på «Herrens time», den som vi vet vil komme når tiden er inne.

Vi er mange som samler oss i dyp takk og ærbødighet til Dem, herr Harsem, for den sannhet De har gitt det norske folk.

Det dages, det dages! Gudsjelov!
M. H.

Utenriksminister Lange uttalte under konferansen i Paris høsten 1946 i forbindelse med Norges krav på erstatninger fra Italia:

«Norge har ikke formelt erklært Italia krig. Etter norsk grunnlov kan ikke krig erklæres uten stortingets

Kirken og «landssvikernes»

Av sogneprest Eystein Poulsen

De som er kommet i nærmere berøring med medlemmer av NS etter frigjøringen, vil ha fått det sterkeste inntrykk av den fiendtlige holdning som de inntar overfor kirken.

Undertegnede har stått i stadig forbindelse med mange tilhørende dette parti og har mottatt i hundrevis av brev som gir uttrykk for den bitterhet som de føler for kirken, en bitterhet som for manges vedkommende grenser til hat og forakt. Det samme inntrykk får en ved å lese de mange brosjyrer som går rettsoppgjøret imot.

NS-folk hadde ventet at kirken skulle ha vist seg som deres venn og vært deres vern og trøst i de onde dager de har opplevd. De hadde håpet at den som Jesu Kristi kirke hadde hatt noe av mesterens ånd og sinnelag og stillet seg på de forurettedes og forfulgtes side. De fant at den var en fiende.

NS-medlemmene retter den alvorlige anklage mot kirken at den ikke har villet høre på deres forsikringer om at de var i god tro og mente at det ikke var til skade, men til gagn for land og folk at de meldte seg inn i NS. De anklager kirken for at den er med til å sette landssvikmerket på dem og ikke vil tro dem når de sier at det var en samvittighets- og en overbevisningssak at de gikk inn i partiet. De innrømmer villig at det selvsagt var adskillige som ikke gikk inn av idealistiske motiver. Men derfor er det ingen grunn til å beskyld dem for landssvik.

Alle som er tilknyttet NS har fullt på et det i okkupasjonstiden ble sendt ut et kirkelig rundskriv som stilte prestene helt fritt m.h.t. å melde seg inn i NS. De måtte her følge sin samvittighet. Likeså kjenner de til et annet kirkelig skriv fra denne tid, et skriv som ga den betydningsfulle opplysning at lover og forordninger som var utstedt av den norske regjering i London ikke var bindende for folk og institusjoner i det okkuperte område. NS-folk mener derfor at kirken burde være den siste som anklager dem for landssvik.

Rettslærde, som f. eks. dr. jur. Skeie og høyesterettsadvokat Kluge, har ved sine uttalelser overbeviset dem om at landssvikanordningene som de anklages og dømmes etter er grunnlovsstridige. De vet også at det er tvilsomt om det med rette kunne sies at Norge var i krig med Tyskland etter fredsslutningen i juni 1940, men at det etter alt som er fremkommet må antas at så ikke er tilfellet. NS-folk mener at kirken og dens ledere burde ha forstått hvor svakt grunnlaget for rettsoppgjøret er og ikke uten videre stillet seg på de rettslige autoriteters side og vært med i folkets korfestrop.

At kirken har støtt NS-medlemmene fra seg og gjort dem til sine fiender må regnes som en av de største ulykker som noensinne har rammet den norske kirke. Enhver kan tenke seg hva det har å si for kirken at en

så stor del av det norske folk, de dømt og deres pårørende, kunne ha olitt kirkens venner og trofaste støtter og i stedet er blitt dens fiender.

Men på den annen side er det også en stor ulykke hvis de mange titusener som er blitt dømt for landssvik blir fylt med hat og bitterhet. Det er en ulykke som rammer like fullt dem selv som den rammer samfunnet.

Hatet bygger aldri opp det som godt er, hverken i samfunnet eller i menneskehjertene. Hatet er som en herjende brann som legger alt øde omkring seg.

Det må komme til en utsoning mellom kirken og NS-folket. Ennå er det ikke for sent.

Kirken har på sett og vis forsøkt å få en forsoning i stand. Men den har gjort det på en slik måte at kløften er blitt enda dypere og bredere enn den før var. Det er nemlig fra kirkelig hold gang på gang uttalt at NS-medlemmene vil bli tatt til nåde etter utsonet straff på betingelse av at de angreir og erkjenner sin synd at de gikk inn i NS. En prest skriver i et privatbrev til et eldre aktverdig NS-medlem bl. a.:

«Jeg har gjort mitt beste for at tidligere NS-folk må bli opptatt i arbeid, så snart deres sak er opp- og avgjort. Men jeg kan ikke forstå at det kan bli noen fortrolighet og noe virkelig personlig forhold mellom dem og oss andre før de innser at de i krigstiden sviktet vårt folk og gir uttrykk for det.»

Ordene er moderat formet, men meningen er klar nok. Det kjennes slik som om kirken der har vært med til å slå disse ulykkelige mennesker ned med hård hånd, roper til dem: Bekjenn din synd! Angre hva du har gjort!, så skal vi være deg nådig og betrakte deg som en bror. Hvordan kan noen vente at menneskehjertene skal kunne åpne seg under slike forhold? Dessuten — og det er det avgjørende — vil de si: Hvordan kan vi angre at vi fulgte vår samvittighet og prøvde å være tro mot det vi mente var det beste for land og folk!

— En eldre prest skriver i et privatbrev:

«Vi som gikk inn i NS av idealistiske grunner tør med sannhet ta Gud til vitne på at vi aldri har hatt en forredersk tanke i vårt hode, og fir mitt vedkommende tør jeg tilføye at det var kristendommens og Norges sak som lå meg på hjerte.»

Det er mange i vårt land, sikkert også blant kirkens menn, og flere og flere blir det etter hvert, som skjønner at rettsoppgjøret slik som det er lagt an er til ulykke for folket og kirken og som har det brennende ønske at retten og rettfærdigheten må seire, at ikke kirken lenger må legge seg til disse ulykkelige menneskers bøde, men at den prøver å forstå dem og setter alt inn på å hjelpe dem til deres rett, så a den æresoppreisning som de stunder etter snart kan komme. Når da også de som føler seg forurettet og vansret på sin side er villige til å legge ned sin vilje og bitterhet mot dem som har gjort dem ondt, da vil det bli godt å bo i landet, da vil folket som brøder saman bu, som kristne det kan seg søma.

Eystein Poulsen.
(Drammens Tidende)

Trygve Lie —

Forts. fra 1. side.

bard-pakten av 1920. Denne overenskomst undertegnet av USA, England og Frankrike, hadde gitt Norge kontroll over Svalbard med forbehold om at forandringer i dette «måtte ha de andre signatarmakters godkjennelse. — Med fullstendig ringeakt for denne klausul, foreslo Lie å overlate til Sovjet en base nærmere USA enn noen av Sovjets egne arktiske besittelser.

Disse og andre tjenester var det, som gjorde at Sovjet, med truslen om å nedlegge veto mot enhver annen kandidat — gikk inn for Trygve Lie og fikk ham instalert som generalsekretær i FN med en årslønn på 20 000 dollar og 20 000 dollar til representasjon — alt skattefritt.

I behandling av saker i FN, har Lie uten unntakelse stått på Sovjets side. Han anbefalte på eget initiativ, at ingen forholdsregler skulle bli truffet da Sovjet unnlot å trekke sine tropper ut av Iran. Han påskynnet Sovjets forslag om blokade mot Franko-Spania. Han fylte FN's undersøkelseskomisjon for Balkan med notoriske kommunister — en av dem — rømte mens undersøkelsene pågikk for å slutte seg til de kommunistiske gueriljstyrkene.

Nylig meddelte han USA, at det hadde en moralsk forpliktelse til å yte 1¼ milliard dollar til seks krigsherjede land i Østblokken, som ble krigsherjet da de ble overrent av den røde arme. Sannelig — han har oversett og lukket øynene for meget. Bl. a. den kommunistiske fredstrussel, de fiendtlige innfall i Hellas med Sovjets anerkjennelse, de forfalskede valg i vasalstatene, deportasjonen av de ikke kommunistiske polakker, litauere og estlandere til sovjet-russiske slaveleire, nedskyting av amerikanske flyvere av Titos kommunister, og den kinesiske borgerkrig som ble satt i gang av kommunistene med Moskvas støtte.

Vi har hevdet at FN er den røde femtekolonnes brennpunkt i USA. FN's New York hovedkontor er et arnested for den kommunistiske propaganda og et sentrum for Sovjets spionasje. Denne forening bør kastes ut av landet før den gjør oss mere skade. Lie er enda en grunn til å gjøre dette.

Partipolitikernes nederlagsstemning Utenlandspost — og evneløshet i 1940

Hvordan disse helter av i dag var ydmyke i sitt brev til Hitler

Et av de offisielle dokumenter som i særlig grad illustrerer hvordan oppfatning og innstilling var på ledende, ansvarlig hold i Norge sommeren 1940, er det brev som i juni måned ble sendt Hitler. Brevet er utarbeidet av kjente partiledere i de ledende politiske partier og undertegnet av stortingets presidentskap. — Vi gjengir her første del av dette brev (uthevet her):

Til
Det tyske folks Fører.

Den vilje til så vidt mulig å respektere okkupasjonsmakten derved at dens representanter medvirker til dannelsen av det av Høyesterett oppnevnte Administrasjonsråd, reddet landet fra en uoverskuelig krise. Den samme vilje er kommet fram i Reichskommissar Terbovens tale, hvor han sier:

«Det tyske folk ønsker fram, særlig, oppriktig og uten forbehold en åpen hånd til det norske folk, og er parat til kameratslig samarbeid på grunnlag av gjensidig æstelse.»

De oppgaver som der Reichskommissar fremstillet som felles for nordmenn og tyskere, vil der være enighet og blant nordmenn. Han uttalte at han hadde bare et eneste mål, nemlig «Å sette Norge igjen og gjennomføre det frivillige samarbeid av det norske folk med tyske til rådighet stående midler, og i hele befolkningens interesse. Innenfor rammen av en slik oppgave kan det etter mine begreper ikke eksistere noen forskjell, og slutt ingen motsetning mellom min vilje og en patriotisk norsk holdning.»

Den således uttalte hånd og det klart framlagte program står i samsvar med der Führers hilsen til det norske folk hvor han anerkjenner landets strid og gir uttrykk herfor gjennom den usedvanlige handling å frigjøre de norske krigsfanger.

Ved de etter 9. juni foreløpig førte forhandlinger mellom tyskerne og norske representanter er det fra begge sider vist vilje til å finne en ordning av det indre norske styre som kan tilfredsstillende begge parters saklige interesser, noe som lover godt for det fremtidige forhold mellom partene.

I samsvar med dette har Stortingets presidentskap idag for Reichskommissar Terboven fremsatt et forslag til midlertidig ordning av styret i Norge. Vi foreslår at det istedenfor Kongen og regjeringen Nygårdsvold opprettes et norsk rådsråd. Forslaget er fremsatt i tillit til at ordningen av det tyske okkupasjonsstyre i Norge vil undergå en tilsvarende forandring.

Det norske folk er beredt til å slutte fred med Tyskland hvis det tyske rikets Fører mener at tiden her til er kommet. Skjønt kampen i Norge naturligvis har voldt sår for folk og land, så er krigen dog fra begge sider ført på en slik måte at disse sår kan leges. —

Annens halvpart av dette brev var jo en ydmyg bønn til Hitler om at det senere måtte bli hørt for Norge til å

få prins Harald tilbake når Konge og Kronprins ble ofret.

Brevets siste avsnitt er nemlig sålydende:

«Skjønt det fra norsk side er rettet anmodning til Kongen om å abdisere for seg og nitt hus, vil vi under hensyntagen til vår historiske utvikling anmode om at hermed adgangen til i sin tid å tilby arveprins Harald den norske trone ikke må være stengt. Vi har den sikre overbevisning at tysk høysinn i denne sak vil bidra avgjørende til å fremme den vennskapelige utvikling mellom Norge og Tyskland, som også er vårt mål.»

Det er opplyst at brevets forfatter er advokat Hjort, generalsekretær Evenrud (venstre), sorenskriver Harbeck (Administrasjonsrådet), og generalsekretær Ole Øisang (Arbeiderpartiet). Brevet er undertegnet av presidentskapet ved Magnus Nilssen og P. Thorvik fra Arbeiderpartiet, G. Moseid (Bondepartiet) og Ivar Lykke (høyre) som stedfortreder for Hambro, og Neri Valen (venstre).

Før brevet ble sendt, ble det referert i et plenumsmøte av de menn som på denne tid førte forhandlingene med tyskerne.

Det ble videre meddelt tyskerne at hvis Kongen ikke hadde svart innste-

kommende innen 14 dager, ville det bli tatt skrift til å få et vedtak av stortinget for avsettelse av Konge og regjering. Da Kongen som kjent straks svarte nei, ble det endel forhandlinger med stortingsgruppene som endte med det resultat at 96 stortingsmenn ikke var uvillig til å ofre Konge og regjering, mens 34 svarte nei. Kongens protest hadde altså ingen virkning.

Blant alt det materiale som etter hvert er blitt dokumentert etter frigjøringen, synes dette brev til Hitler av juni 1940 ikke å ha vært fremme i ordskiftet.

Hva er og hva betyr dette brev til Hitler?

Det er et særdeles avslørende dokument om den ånd, innstilling og stemning som rådet hos de ledende statsmenn her hjemme i 1940. Brevet er ikke noen privataffære. Det er kjente menn som har utarbeidet det i samarbeid med representanter fra alle partier og administrasjonsrådet, og det er undertegnet og ekspedert til Hitler av de høyeste tillitsmenn — stortingets presidentskap.

Brevet forteller så tydelig det kan om den nederlagsstemning som rådet hos landets fremste menn. De

Fort. side 10

Biskop Schjelderups manende ord

Det er med megen interesse at jeg bestandig leser «8. MAI», for det har vært ytterst nødvendig at der er noen, som tør ruske opp i disse skitne landssvik saker, som jo i virkeligheten er både rettsbrudd og rettssvik, etter både hva folkerettslære og vår egen sunde dømmekraft sier oss.

Men det forekommer meg at artikkelen: Såret i samfunnslivet, skyter over målet, ikke i resonnerement, men ved å adressere kritikken til den mann som er den eneste av våre biskoper som har turdet uttale sanne og frimodige ord om dette rettsoppgjør og som har turdet ta stilling, ikke alene mot «kirkens primas» — den så sørgelig berømte storkorsridder Berggrav, — men mot hele kirkens holdning til dødsstraffen, hvor han har talt så uforbeholdent som noen kunne ønske.

Heller ikke jeg aksepterer fullt ut, hva han har uttalt om landsvikernes anger og bot — jeg finner ikke at noen av disse er forpliktet til noe slikt for sin overbevisnings skyld — men kunde som har begått kriminelle handlinger. De andre må gis tilbake alt hva man har berøvet dem: Først og fremst deres borgerlige rettigheter, videre hva man har berøvet dem ved tyverier og ran i maidagene og senere i 1945 og hva man ved urettferdige lover og forordninger har

frarøvet dem under lovlighets skinn.

Og like for like: Alle de kriminelle handlinger fra de forskjellige «fronter» under hvilke fine navne de ellers har skiltet, må også gjøres opp og straffes og ikke noe stikkes under stol. Først da blir der likhet for loven og først da kan der bli tale om borgerlig fred i dette land. Og ingen av de skyldige på disse «fronter» må gå klar.

Men jeg synes at det er helt uriktig, ikke å gi herr biskop Schjelderup den honnør, som han virkelig tilkommer, fordi han har talt sine manende ord. Jeg personlig betrakter dette som det første skritt på veien, og jeg håper at han ikke skremmes tilbake hverken av utaknemlighet, forfølgelse, hån eller spott, fordi jeg er overbevisst om, at det ikke er som konjunkturpolitiker å lå andre kirkestørrelser han har talt, men fordi han som en sann JESU KSISTI disipler har en brennende trang til å gå i FREL SERENS fotspor. Og vi skal ikke være med å legge nye stener i hans veg, for der er mange nok av andre som sørger for det alikevel.

Hvert framstøt og hammerslag mot rettsoppgjøret fra ansette og hederlige menn burde møtes med takk og forståelse, selvom man ikke endosserer hvert ord og uttrykk som sin egen personlige tanke.

politisk press fra Amerika.

Det er på mange måter de store kan vise sin makt og triumf gjennom sin vilje.

Mr. Crowther uttalte også, at de engelske statsmenn frykter for en ny krig, og at de tar tanken meget alvorlig, men mannen i gaten gjør det ikke, sa han. Det eneste som interesserer den store masse er detaljene i det siste mord eller den siste forlovelse.

VÅPEN OG ATOMBOMBER ER IKKE NOK

Det sveitsiske blad «Weltwoche» skriver i anledning Europas framtid:

«Vest-Europa med Hellas er et restkontinent, hvis næringsliv og forsvar ikke lengere kan opprettholdes tilfredsstillende og med kraft. For størstedelen består det av mere eller mindre konkurremessige stater, som lever fra hånd til munn, og hvis økonomiske «suverenitet» er omlag like stor som et menneske som er henvist til å leve på understøttelse og ikke kan forsørge seg selv.

Uten Amerika blir det bare et papir-Europa med kongresser, resolusjoner og deklarasjoner.

Selvstyre for den største del av Europa er målet, men det beror på Amerika.»

Uten tvil er dette rett, hvis en bare regner med dollar, maskiner, fly, tankes og atombomber. Men like sant er et annet syn på situasjonen, og som bevdes av Paul la Cour i den danske avisen «Information» (10.3.49):

«Kjenner vi oss motløse i dag, er det ikke først og fremst fordi vi har tapt på grunn av mangel på våpen og materielle resurser —, men på grunn av manglende indre kraft. Kjempeutførelser av amerikanske våpen vil på ingen måte kunne gi et motløst og rådvilt folk troen og håpet om noe bedre tilbake. Løftet om atlantiske atombomber vil på ingen måte gi oss vår selvtenkning og handlekraft tilbake. Det holder oss bare i en stadig umyndighetstilstand —».

Når Europa i sin frykt for faren fra øst oppgir seg selv og kaster seg i armene på illusjoner om sikkerhet og frihet under amerikansk beskyttelse, baner det veien for ens egen barbarisering — for sitt indre åndelige forfall, utbryter Paul la Cour, som var en av de 34 danske forfattere som underskrev resolusjonen mot Danmarks tilslutning til A-pakten.

HUSK bladpengene!

Solspektret har mange farger, og ikke alle får se lyset fra samme synsvinkel og derfor blir det også forskjellig i oppfatningen av fargen.

Men la oss for all del ikke tilbakevise eller såre dem som viser godvilje og gjør innsats for det godes seir eller gjøre veien tyngre for dem, for den bygg som skal felles er både sterk og seiglivet, og der trenges nettopp slike begavede og rene skikkelser som Hamarbispens i denne feide for rettens og sannhetens seir.

Skyld og ansvar

Forts. fra side 7

alle områder innen det samfunn vi alle tilhører.

Og nå tillater vi oss å eske biskopens mening om dette vi her har ført fram i dagen. Alt det som er anført er jo riktig og er åpent kjent og erkjent — også av biskopen. Tillat oss da dette spørsmålet: Synes De, ærede biskop, at det kan være riktig at de mennesker som har fått i stand alt dette uhyggelige vi har pekt på, skal gå fritt for å bli stemplet som forsvarende, mens den annen part, som med hensikt ble valgt ut til bærere av navnet, uten videre skal godta det og søyes ved det uten energisk protest? Er det ikke riktigst at de som forligner navnet, også får æren av å bære det? Densom vi søker sannheten må vi ikke ligge under for en propaganda og hetzølge som tildekket sannheten og avsvækker og avleder de ansvarliges andel i tilstanden — slik den har vært og fremdeles er, og som De kort nevner i Deres preken? De forbrytelser som er begått og stadig holder ved, må legges på de egentlige forbryteres ansvarlige skuldre, og så får tiden vise hvor langt de greier det.

Som vi nevnte i vår artikkel: «Såret i samfunnslivet», så synes folk mer og mer å få øynene opp for dette vi her har nevnt om navnet og ansvaret. — Retningen er begynt å bli den riktige, strømmen vender seg også på dette område, og uten at det var tilfelle, ville vel ikke biskopen ha stått som han gjorde, eller berørt spørsmålet i det hele. —

Men vi må gå linjen helt ut og komme problemet like inn på livet, og da er den vurdering vi her er inne på ikke å komme forbi. Ikke så at vi harsiterer på at navnet landssviker skal bli brukt for dem som det i virkeligheten passer på, de kan gjerne, i likhet med pressen, få absolution i så måte (som f. eks. en Johan Nygaardsvold), men vi synes at all rett og rimelighet da tilsier at den femte Landssvikanordningen med det dertil knyttede rettsoppgjør forsvinner fortest mulig, og at de som ble utsett til syndebukker og fikk de andres skyld og forbrytelser kastet over seg, med alt det som fulgte med, får den oppreisning og kompensasjon som de i all sunn fornufts navn har krav på.

Dette er det vårt forenede arbeide og våre anstrengelser må gå ut på. Men det kan ikke skje uten at tingene skal bli på sin rette plass. Og dette er det da også biskopen må gi sitt bidrag til, om hans aksjon skal ha noen mening og føre til noe resultat. I denne henseende er det da at vi har stillet Dem disse spørsmål som vi åbenbart ber Dem å tenke over og ta standpunkt til. Om De enn er en glattsonnet mann, står De likevel helt åpent til å gi Deres mening til kjenne i en så dypt alvorlig og omfattende sak.

Vi imøteser med interesse det resultat De kommer til. Om De blir enig eller uenig med oss, er en sak for seg, men det er av stor betydning å få fram til klare standpunkter på begge sider, enten de faller sammen eller skiller seg fra hverandre — i visse deler eller i det store og hele.

Vi håper biskopen ikke svikter oss i arbeidet med å få en full oppklaring over de mange tvilske forhold. — At

Et merkelig dokument og en ny folke-domstol

Ingen ville vel ha trodd det, hvis det ikke hadde stått å lese i selveste regjeringsspressen.

Kirke- og undervisningsdepartementet har med justisdepartementets godkjennelse gitt direktiver til skoledirektørene og skolestyrene for nyansettelse av lærere, som på grunn av forhold i okkupasjonstiden har mistet sin stilling. Vi henviser til redegjørelsen i nr. 2 «8. Mai», hvorav framgår at en ny folke-domstol er etablert.

Hva vi særlig har heftet oss ved, er departementets uttalelse om, at NS-lærere av den aktive typen ikke bør bli ansatt i skolen ennå, selv om de ikke er fradømt retten til offentlig tjeneste.

Men «NS-lærere som mer eller mindre tilfeldig er kommet inn i partiet på grunn av veikhet, miljøpåvirkning og forhold ellers bør kunne bli ansatt påny i skolen dersom kretsen er villig til å motta ham.»

Altså: En renhårig lærer, som etter selvprøvelse og under henvisning til alle råd og veiledninger høsten 1940 eller senere gikk inn i NS og mente å tjene både skolen og landet med det, han skal dømmes av «folke-domstolen», ett eller annet skolestyre, selv om retten ikke har dømt ham. Men den veike, lett påvirkelige, han kan tas til nåde igjen. — Det ser ut som Kirkedepartementet vil lære folk til å hykle og krype for myndighetene. Og hvis man gjør det, og kanskje underforstått melder seg inn i Arbeiderpartiet, så vil veien til arbeide stå åpen.

Vi vil i det lengste vegre oss for å tro at selveste kirkeministeren, den ellers så fritt tenkende skredderen fra Dombås, er far for denne formulering. Det må være en eller annen departementsrotte som har ført den i pennen og fått motdagisten, justisminister Gundersen, til å konfirmere departementsskrivet.

Veikhet og miljøpåvirkning skal altså kunne godtas av vår skole, den som vel burde ha til oppgave å oppdra barna til å bli karakterfaste og overbevisningstro borgere i dette land. Aktive og energiske lærere, som av hele sin sjel har gått inn for det som de trodde på, skal bli satt utenfor. Vi skal ikke ha luskepeterpolitikken i en tid da det mer enn noensinde kreves årvåkenhet og mannevilje.

Departementet har talt, men hva sier så de foreldre som har barn i skolen?

Det var jo engang så, at folk flest — særlig på landsbygden — så opp til kretsens lærer som den de gjerne henvendte seg til når noe stod på. De kjente ham, visste at han hadde kunnskaper og hadde erfart at han tok vare

vårens lys og varme også i åndelig forstand kan holde sitt inntog i landet, så isten i menneskehjertene smelter, og «rettferdighetens sol oppgår med lagdom under sine vinger».

på deres barn i kraft av evner til disiplin og veloverveide avgjørelser. Men nå? Nå skal altså ikke de faste og viljesterke råde i skolen, men de veike, de lett påvirkelige. — Departementets skriv er et hån mot lærerstanden.

Der står i dag ikke lenger noen nimbus om de forudms så protesterende og provoserende lærere. Sannheten er begynt å sive ut. Etter Kirkedepartementets direktiver om læreransettelsene må det være trykkende lavt under taket i Kirke- og undervisningsdepartementet.

Departementet skal dog vite at ansattelsesmyndigheten likeså lite som noen annen, kan kreve at lærerne skal ha en bestemt politisk oppfatning. Og læreren er ikke pliktig til å gi noensomhelst redegjørelse for sitt politiske syn. Han har nå som før adgang til å tro og tenke hva han vil.

Partipolitikkerne —

Forts. fra side 9

hadde ingen tro på friheten lenger, de var villig til å gi opp, bøye av for den militært dominerende okkupasjonsmakt, slutte ydmygende fred, bl. a. ved å ofre Kongehuset og landets regjering i London.

Brevet er et godt uttrykk for den oppfatning som ellers også på så mange andre vis er kommet til uttrykk på denne tid. Det vil aldri lykkes de mange som er ansvarlige her å bortforklare eller bortfortolke. En skriver bare slik når en anser kampen for håpløs.

Når en vet at det var tyskerne som brøt forhandlingene og derved hindret våre hjemlige statsmenn å begå skritt som kunne ha fått de mest katastrofale utenrikspolitiske følger, så var det ikke så merkelig at folk flest følte seg temmelig desorientert da forhandlingene var slutt på en alt annen enn imponerende måte.

Det var av den grunn for handlingene sommeren 1940, den ånd og innstilling brevet til Hitler klart er uttrykk for — fikk så katastrofale innenrikspolitiske følger. Det unngikk selvsagt talerne i Odelstinget, i ordskiftet om riksrrett, da alle partier her er like meget kompromitert.

Terbovens melding om at bare NS var vegen til Norges frihet kom, etter at folket gjennom måneder hadde fått underretning om at så å si det som betød noe her i landet, mente vi måtte innstille oss på tysk seir. De gamle politikere hadde trodd på samarbeid og gitt parole om samarbeid med okkupasjonsmakten. Og at hjulene måtte holdes i gang. Alle regnet nå med en langvarig krig.

De gamle politikere var slått ut, og derfor fornærmet på NS fordi deres gamle maktstilling var brutt. En kunne fra det hold høre noe negativ kritikk, men ellers søkte svært mange å komme til en ordning så de kunne få berolde sine bein. Etter frigjøringen har de nok takket skjebnen for at NS i mange tilfeller var dumme nok hadde de gamle politikere sommeren til å sette dem utenfor. Men ellers

All dårlig jus, og den egenartede oppgjørs-dogmatikk, må nå feies ut fra de lumre kontorer i skoleadministrasjonen. Til dette trenges et nytt og kraftig departementsskriv.

Den åreforkalkede ledelse som i dag sitter og avgjør folks skjebne etter de revolusjonære prinsipper fra 1945, trenger klare ord fra sentralledelsen for å forstå hva som er rett eller rangt.

Vi har etter 4 års rettslig kaos for lærerne, endelig fått en del høyesterettsdommer som gir noe veiledning. Den siste var frifinnelsesdommen i saken mot lektor Wilhelmson i Oslo. Dette var den store prinsipp sak angående straff for de som ikke protesterte mot Lærersambandet.

Mange hundre lektorer og lærere er tidligere i 4 år straffet for det lektor Wilhelmson nå er frifunnet av Høyesterett for.

Vi venter et nytt og klarere departementsskriv som opphever skolestyrenes ulovlige dommervirksomhet, gir de avskjedigede stillinger tilbake, oppreisning og erstatning. Det er veien til fred.

1940 vært så opptatt av sine egne bekymringer at de hadde glemt å forberede seg på den utvikling som ble, skjært de både burde og måtte være forberedt på det. Og derfor hadde de intet alternativ til NS ved den situasjon som oppsto.

Situasjonen etter Terbovens tale 25. september kan sammenfattes slik:

1. De gamle partiers politikere hadde senest i september 1940 gjen tatt at vi måtte innstille oss på tysk seir og derfor måtte få en ordning med okkupasjonsmakten.
2. De samme ansvarlige politikere mente på samme tid at vi her hjemme ikke burde ta noe hensyn til Konge og regjering i London da disse var blitt helt avhengig av England.
3. De samme personer hadde selv godkjent at det planlagte riksråd skulle ha representanter fra NS altså at NS i i september 1940 var et lovlig parti.
4. De gamle partier hadde av mangel på fast holdning under forhandlingene med tyskerne ikke oppnådd noensomhelst positiv resultat, og da forhandlingene stranda, hadde de ingen parole å sende det norske folk.
5. For dem som måtte søke å holde det gående i offentlig og privat virksomhet, var NS uunn-gåelig.

Det er selvsagt mye annet som kan sies i denne sak, men det vi her har villet være med på å belyse er hvordan partipolitikkerne — de som var ansvarlig i 1940, ved sin nederlagsstemning og sin evneløshet, skapte den situasjon som ikke ga noe valg for de landsmenn som måtte bære byrdene i landet under krigen, og som gjorde det mulig for de samme partipolitikere å komme til dekket bord etter frigjøringen. — Det gladelige er at den krets stadig vokser som etter hvert oppdager hvilken blodig urett det er skjedd etter frigjøringen ved den menneskejakt som er satt i gang. De virkelige skyldige kommer stadig mer fram i dagen. **Argus.**

Lögners «vetenskap»

NATIONALEKONOMI — Mammons avgudalära

Den behandlar blott penningens — «kapitalets» — förtjänstmöjligheter. Dess grundval vilar på fiktionen, att penningen är en vara. Den är därför i allo oklar, orimlig och ologisk, varför det ej är märkvärdigt, att ingen kan bli klok på dess mening. Den naturliga följderna är, att dess tillämpning åstadkommer kris på kris med allt kortare tidsmellanrum, ju högre levnedsstandard människorna påfordra.

Verklig vetenskap

NAMI — Läran om lands och individers levnadsmöjligheter

Dess grundval är naturens egna, oomkullrunneliga lagar. Den lär, att allas levnedsstandard är avhängig av naturens gåvor. Endast genom ständigt förbättrad utnyttning och tillvaratagandet av verkliga kapital, genom ökade kunskaper i teknik, vetenskap och andlig odling kan levnedsstandarden ökas. Den lär verklig sparsamhet med naturens gåvor. Den är därför sann, logisk, enkel och lättförståelig. Den innehåller sanningen, ty dess läromeningar kunna ej motbevisas.

Läs ERHARD FLIESBERG'S

DETTA MASTE FÖRTIGAS. Pris n. kr. 2.30.

Tidskr. LANDS VAL. Nr. 1—3 av år 1942. Pris tills. n. kr. 2.50.

MERA AKTUELLA AN NAGONSIN.

BOKFÖRLAGET NAMI

Sveav. 139, STOCKHOLM Va — Sverige

Representant i Norge — Skriv til: Postbox 41, Kristiansund N.

Over bekken etter vann

Av Hroar Hovden

Etter å ha fulgt med i det lange og meget interessante ordskiftet i «Morgenbladet» om indeks og åndsfrihet, i desember 1948, er jeg falt i funderinger over enkelte spørsmål, som i den senere tid også er blitt drøftet mann og mann imellom. «Morgenbladet» kommer nemlig nå inn i så mange hjem i Mjøsdistriktet, at de problemer som behandles i dette blad, er samtale-emner i bygdene her.

Norske protestanters omsorg for frihet og sannhet i den katolske kirken er rørende, men virker noe søkt. Ville det ikke være vel så nyttig å feie for egen dør, før man tok fatt hos naboen? Ola Nordmann med sin egen kirke og åndsfrihet sitter for tiden i såpass skrøpelig glasshus, at det kanskje var klokt å vise litt mer beskjedenhet overfor andre.

Det er ikke lett å forstå nordmenns indignasjon over at en eller annen importert Sartre settes på pavelig indeks så lenge vi i vårt eget land putter så mange medborgere i «giftskapet» — og det nettopp i åndsfrihetens og demokratiets navn. Og med statskirkens velsignelse! Etter ordskiftet å dømme, må den pavelige indeks være et temmelig lemfeldig innlegg i «åndsfriheten» i sammenligning med det demokratiske giftskap, som jo har det eneste mål: for enhver pris å hindre en stor gruppe annerledes tenkende landsmenn i overhodet å komme til orde, det være seg i presse, i litteratur, i kringkasting, på talerstol eller hvorsomhelst. Det ligger nær å uttrykke det slik, at den store, kompakte majoritet av det norske folk er «satt på indeks», fordi denne majoritet slett ikke gis adgang til — iallfall gjennom «legale» kanaler — å høre det minste hjertesukk fra den store, utstøtte flokk som frister tilværelsen i giftskapet.

Men giftskapet er jo intet

gasskammer som fører til korporlig død. Der er enslags «div» i giftskapet, og det brer seg derfor fra og omkring dette allskens rykter og mere eller mindre sannferdige historier utover hele landet og til andre land, — som det naturlig alltid gjør hvor fri meningsutveksling undertrykkes. En slik ryktertrafikk er en stygg flekk på et demokratisk samfunn, fordi den avslører meningsterror.

Jeg er ikke katolikk og kjenner ingen av herrene som har opptrådt i ordskiftet i «Morgenbladet». Jeg går således ikke «ærend» for noen av de debatterende parter. Men jeg omgås katolikker, også prester, og jeg har fra tid til annen besøkt katolske kirker og overvært katolske messer. Mitt faste inntrykk er at der er «høyt under taket» blant de norske katolikker — åndelig talt. De legger for dagen en utpreget toleranse Vi har såmenn intet vi skulle ha lært dem med hensyn til åndsfrihet og for dragelighet!

Når det gjelder f. eks. Sartre, så er det neppe noe uoverkommelig savn hos den alminnelige mann — hos «almeheten» — hverken i den protestantiske eller katolske kirke om hans bøker ikke finnes i bokhylla. For det gjør det neppe allikevel, enten man nå setter dem «på indeks» eller lar det være. Ja, hvor mange «troende protestanter» mener nå herr Engelstad det fins blant Sartres lesere? Jeg er redd det blir smått stell med den såkalte «boklige dannelse» i vårt land, hvis den skal måles med de Engelstadske mål!

Frihet og sannhet, ja. Dette er ord som burde gi rikelig stoff til ettertanke og selvransaking hos noen hver, ikke minst i vårt eget land. For å holde oss til den katolske kirke: Hva har vi som elever i den norske skole lest og lært om den? Er det ikke nærmest så at det vi som

HUSHJELP.

Flink, pålitelig hushjelp (gjerne eldre) søkes snarest
God hjelp haes ved siden av.

Henvendelse til: BRIT HAMSUN,
Nørholm pr. Grimstad.

HUSHJELP.

litt kyndig i alm. matlaging får post på middelstor Hedmarks-gård. Nødvendig ekstrahjelp has.

OLAV MELBYE, Stange st.

Bok-agenter søkes.

God fortjeneste ved salg av aktuelle bøker. Selgere søkes for større eller mindre distrikter, reisende eller som bifortjeneste. Gjerne tidligere NS.

Søknad til bill. mrk. «Bøker» i «8. Mai».

GÅRDSGUTT

Ungdom som er noe vant med jordbruksarbeide, får plass straks eller senere. Søknad med lønnskrav, opplysninger om tidligere arbeide og mulige vitnemål, sendes

Anders Skogstad, Spongaldal pr. Trondheim.

BØKER

De kan bestille i «8. Mai»:

Björn Vardås: De utstøtte.
Pris kr. 8.00.

Major Langeland: Dømmer ikke.
Pris kr. 15.00.

P. Harsem: Utrolig men sant, 2. oppl.
Pris kr. 10.00.

Tillegg til 1. opplag, pris kr. 3.00.

Justus Lex: Var Norge faktisk og rettslig i krig etter 10. juni 1940?
Pris kr. 4.50.

Hokstet Leirup: Læseoppgaver om samme bakgrunn. — Pris kr. 4.00.

Toralv Fanebust: Fanebustsaken som ikke tålte dagens lys.
2 hefter utk. a kr. 2.00.

Toralv Fanebust: Cocktail.
Pris kr. 5.00.

Nils Vikdal: Det frie ord i en fri presse
Pris kr. 4.00.

«8. MAI»

Box 41 — Kr.sund N.

«boklig dannede» mennesker burde vite om denne kirke fra vår skolegang, har vært «satt på indeks» — av våre protestantiske «paver»? Av slike har vi nok hatt endel. Og ser vi godt etter, så kanskje vi har noen lokale småpaver den dag i dag!

Jeg har ofte spurt meg selv: Er vår hjemlige «åndsfrihet» redd den katolske kirken? Ta f. eks. kringkastingen: der holdes daglig — året rundt — gudstjenester eller andakter, ikke bare av statskirkens folk, men også av pinsevenner, baptister, frelses arme o.s.v. Men hittil har jeg aldri hørt om overføring av noen katolsk messe, og det til tross for at det jo faktisk finnes mange katolske menigheter og kirker spredt over landet. Hvorfor kommer ikke våre katolske medborgere til orde i norsk rikskringkasting? Av hensyn til åndsfriheten? Eller er den katolske kirke kanskje «satt på indeks» eller plasert i kringkastingens «giftskap»? Jeg bare spør, men venter intet svar. For i «åndsfrihetens tidebolk» svarer man aldri på «ekte» spørsmål.

Hroar Hovden.

Grip chansen i dag!

190 kr. var prisen på et fullstendig kurs i engelsk, spansk og andre språk. Som reklame for de moderne, lette lynkurs tilbyr vi Dem mot å sende inn denne annonse, et helt kurs for bare 39 kroner — en pris som knapt nok dekker ekspedisjonsutgiftene.
NORSK SPRÅKSKOLE
Nye Teater, Oslo.

Brev — vennskap.

Ungdom som er ensom på sitt hjemsted p. g. a. sosialt og religiøst livssyn, søker på denne moderne måte en gjente som brevvenn. Særinter. litteratur og dikting. Forøvrig allsidig interessert.

Bill. mrk. «Tidl. pass. N.S. 26 år»

Syd-Amerika.

Tidl. Østfront-kjemper, 35 år, ønsker forbindelse med ordens dame som vil emigrere til Syd-Amerika i år. Helst en som har litt kapital, men ingen betingelse. Bill. mrk. «1949».

HUSBESTYRERINNE

som kan stille fjøs, søkes for tilfredelse snarest. Kun to voksne. Lønn kr. 150.—, fri sykekasse og reise. Henv.

Disponent Th. Teigene,
Hareid pr. Alesund.

BAKERSVEND

får plass snarest. Henvendelse Boks 67, Sykkylven, adr. Sykkylven.

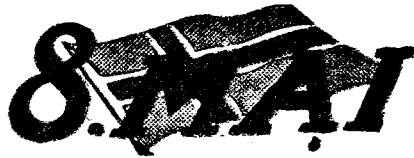

Under Nürnberg-prosessen uttalte den tyske utenriksminister Ribbentrop bl. a.:

«Da jeg i august 1939 var i Moskva, hadde Stalin ikke ønsket å drøfte en fredelig løsning av Polenkonflikten. Han sa, at hvis jeg ikke skaffet han halve Polen og de baltiske land i tillegg, kunne jeg likegodt reise hjem med en gang.»
I denne forbindelse kan det ha sin interesse å nevne den polske utenriksminister Becks forhandlinger med Göring om å angripe Russland og dele rovet. Det var allerede høsten 1938 og utover våren 1939. Men så bad England og Frankrike over og Polen valgte vestorientering. Resten vet vi alle.

ABONNER

AVERTER

Litt livshistore -

Forts. fra side 5.

det var selvtenkende, åpne personer med sine meningers mot og klar forståelse av det som var et menneske verdig. Det var nasjonale karer, oppdradd under arbeidets ansvar i slektledd på sine gårder. Dette var «lands-svikere» i Norge i dag, den beste og mest selvstendige manndom jeg noensinde har møtt og som jeg nå skulle dele skjebne med. Jeg var stolt!

Dette var andre karer enn jeg ofte tidligere hadde møtt og arbeidet sammen med. Jeg vil i denne forbindelse ikke unnlate å fortelle en historie fra Stortinget. Vi hadde nettopp votert over et forslag fra Bondepartiet — et helt upolitisk forslag, som ville utjevne en viss urettferdighet og gi hvert et individ utover bygde- ne likestilling. Min sidemann, en arbeiderpartimann av de «kon-disjonerte» og representant fra landet stemte imot. Jeg så på ham med forferdelse: «Hva f. gjør De. Stemte imot til tross for at De vet at hver sjel i Deres distrikt ville ha nytte av det.»

«Ja, ka f. skulle eg gjera. Det var jo vedteke på gruppe-møte i går kveld at vi skulle stemme imot.»

Det var motet og selvstendig-heten i Norges Storting. «Demo-kratiets velsignelse», som det er kalt. Nei takke meg til den selv-stendighet og det mot og den ærlighet jeg møtte i konsentra-sjonsleiren «Trabu» ved Lilie-hammer. Døm selv.

Hele den forfølgelse som makt-haverne har satt i gang er dik-tert av hevn og atter hevn. Det hele er den rene konstruksjon. Vår samvittighet er så god, og det er den som har reddet oss under hele forfølgelsen.

De ville skape en pariakaste av oss. Det skal ikke gå. Vi skal bli som de «siste dagers hellige», en fast urokkelig klippe for sann-het og rett!

Og som tiden har gått, og de bortgjemte kjennsgjæringer er sivet ut, historiske fakta med dato og ordlyd, er vi bare blitt mere og mere styrket i at vi har ære og heder av våre handlinger. Vi øyner intet grunnlag for den-ne hevnsens propaganda som har synkverket så mange, og vi ser kun med medlidenhet hen til slike opprop, som jeg så forleden fra Kirke- og undervisnings-departementet — — når NS-lærere atter skal bli innsatt i sine stillinger, komme i arbeide. De skal angre og vende tilbake! Herregud!

Et liknende opprop har Bonde-lagets tillitsmenn sendt ut, de som lever i byluftens smittende byråkratisme, og nærmest har glemt sitt eget opphav, og nå går i hardkorn med forfølgelsens ånd.

Jeg skammet meg som bonde og følte stolthetsåndens neder-

Den revolusjonære.

Av Stein Sture

Jeg si'r meg løs fra alle bånd som binder, fra slekt og samfund og fra kirkens tvang. Jeg søker frihet, søker den og vinner og føler meg som vinløvkranset i min unge sang. Så altfor lenge har jeg gått og sukket og følt meg naglet til et kors på jord, jeg bøyet av såsnart som noen mukket og var en spinkel stemme i det store kor. Jeg var så knuget av hver fordoms lenke, at hverdagsslit ble alt jeg kunne nå. Jeg våget ikke fritt og uforstilt å tenke og mørkt og trist var alt jeg for meg så.

Tilslutt så kom et uvær brakende imot oss: den søvrig dømmesyke, fattigslike flokk. Den siste rest av tro og tankeflukt forlot oss. Det ble panikk. Da fikk jeg evig nok.

Jeg gikk mot stormen og mot folkeflokk, jeg ville redde viljen og min egen rett. Mens andre la sitt hode viljeløst på blokken, så tok jeg kampen opp med ærlig mannevet. De fleste stakk om hjørnet for å vente på hjelp derute fra på trellefolkets vis. De høstet gull, javel, og rentesrente, men det var viljens store livsforlis.

Da stormen ga seg, var jeg ribbet, ranet, men hadde reddet æren for meg selv. De andre flirtet villt om hjelperne og flanel og glemte da de satt på båtens hvelv. De hånet meg og stenet meg og roste hver eneste som hadde søkt i ly. De hadde seiret, sa de, og det oste av heltesnakk i hver en bygd og by.

Jaja, slik går det når en ikke regner i ører sine meninger og mål. Men skam få den som under byrden segner og lar seg døyve av de etterklokkes skral.

Og derfor har jeg sagt meg løs og søker veier bort fra den grå og dømmesyke kreds. Min tross — den er det eneste jeg eier, men jeg er fri og er med det tilfreds. Hvor ferden går, det aner jeg jo ikke, men den får gå, hvorhen den kan og vil, for jeg er fri. Hvert sår kan jeg jo slikke og føle pulsen banke: Jeg er til!

Og selvom flokken hujer bortpå veien og håner meg som ensom drar avsted, så ser jeg lysning av det nye bakom heien. Det gir meg styrke, tro og sjelefred —

lag.

Nylig har det politiske Bonde-parti hatt sitt landsmøte. Var det den samme servile ånd også her?

— — Den som følger dette opprop — forkleinet sin bror, fordi han fulgte det største bud i sitt liv: SAMVITTIGHETEN!

Omtrent alle de karer jeg i dag har nevnt fra fangeleiren var av bondeætt, og fått sin oppdra-gelse og sitt mot, under den ånd og tro den norske bondesamling fikk sin dåp. Jeg var selv med. HEVN. Her tales om hevn. Hva har de å hevne, slik at Norge ble det ulykkeligste land da okkupasjonen var slutt — i stedet for det lykkeligste?

HEVN. Hvilken hevn? Er det over at departementene ble styrt av norske menn og at kommune-ne ikke ble overgitt til tysk ledel-

se? At de kom hjem til et land, hvor hjulene var i gang! Ville de heller ha møtt kaos og all ledelse i tyske hender — som en okkupasjon fra alle hold ville ha gitt. Eller skulle vi alle flykte ut av landet?

HEVN. At vi fikk betalt de bunnløse gjeldsforpliktelser den «demokratiske velsignelse» hadde brakt de fleste kommuner!

HEVN. At vi brakte en viss good will inn likeoverfor den all-mektige okkupasjonsmakt og fikk korn og annen mat inn i landet.

HEVN. Fordi vi så den kom-munistiske fare fra øst og stilte oss frivillig i kamp mot denne — en fare så stor, at i dag må Vestmaktene gå sammen i kon-solidert styrke for å verne vår kultur og frihet.

Nei, aldri har en forfølgelse

Ukens

Perspektiv Heia, heia!

Utenriksminister Halvard Lange fikk det sterkeste bifallet av alle de statsmenn som undertegnet Atlan-terhavspakten, melder Expressen fra Washington. Det var i det hele tatt lett å merke at Norge var urvan-lig populært fordi det så fast tok de militære og politiske konsekven-sene av sin samhörighet med vest-demokratiene.

Hele det høytidelige selskapet av kongressrepresentanter, diplomater og andre ga sin fulle sympati og forståelse til det eneste land av signa-turmaktene som har felles grense med Sovjet-Samveldet.

Efter denne pressemelding har Nor-ge takket være den internasjonale heia-gjeng i Washington, scoret for første gang på A-paktens bølgeblå bane.

Og gleden over at Norge var med var stor blant alle — også blant de innfødte.

Det gir uanede perspektiver.

Alle later til å tro på krig med Sov-jet-Samveldet før eller siden. Skul-le denne katastrofe virkelig komme, da er resultatet gitt. Norge får ta den første støytten. Landet vil bli okkupert av russerne kanskje allerede før kon-gressen i Amerika har rukket å ta beslutning om å gå til krig.

Vi er det eneste Atlanterhavs-land som har felles grense med Sovjet-Samveldet.

Det var altså bakgrunnen for den store glede i Washington og for hyl-desten til Norge.

Vi skal være kanonfede i første om-gang for russerne.

Senere vil vestmaktene gjøre inva-sjon og forsøke å jage russerne hjem igjen.

Hvordan Norge vil se ut etter annen omgang, om det noensinne ble flere omganger, har Lange kanskje ikke tenkt på.

Men mens freden varer, kan vi feste med de store, skryte av hverandre, og innbille oss at vi er en stormakt.

Det er visst lenge siden de norske storpolitikere leste Ibsens «Per Gynt». Schjovola.

blitt satt i gang mot uskyldige mennesker med større urett — enn den som fremdeles pågår. Den minner sterkt om middel-alderens mørkeste periode — de mørke dystre kapper i de dystre ubønnhørlige lokaler.

I DAG skal du dømmes, — i dag skal du bli «landssviker», fordi du fulgte deg selv i din samvittighet.

Men kommer du tilbake som «angrende synder», skal din synd være deg tilgitt! Og mange stak-karer, de mest ulykkelige, de med familie, må bøye sine kne og motta nåden.

DEN SISTE FORM FOR TOMMESKRUEN!

Erling Bjørnson.

Trykt i Nordnorspostens Trykkeri.